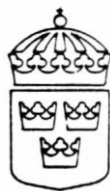

Redogörelse till riksdagen 1989/90:15

Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för
år 1989

Redog.
1989/90:15

Enligt 48 § lagen (1988:1385) för Sveriges riksbank avger fullmäktige i riksbanken härvid fogade redovisning av riksbankens verksamhet under 1989 jämte förslag till disposition av riksbankens resultat.

I vissa frågor, som fullmäktige behandlat under året och som redovisas i berättelsen, har avgivits reservationer och särskilda yttranden. Dessa finns redovisade i fullmäktiges protokoll.

Fullmäktige hemställer

- att riksdagen fastställer riksbankens i förvaltningsberättelsen återgivna balans- och resultaträkningar för år 1989
- att riksdagen beslutar att av riksbankens resultat, 6 752 924 014 kr, skall
 - a) 6 000 000 000 kr, levereras in till statsverket; och
 - b) 752 924 014 kr, överföras till dispositionsfonden
- att riksdagen beslutar att från dispositionsfonden skall 1 000 000 000 kr överföras till statsverket.

Stockholm den 8 februari 1990

ERIK ÅSBRINK

BENGT DENNIS

STAFFAN

BÖRJE HÖRNLUND

BURENSTAM LINDER

BIRGITTA JOHANSSON AINA WESTIN

CHRISTER EIREFELT

INGE CARLSSON

/Inger Kindgren

Innehåll

Inledning	4
Kredit- och valutapolitiken	6
Sammandrag av den realekonomiska utvecklingen	6
Penningpolitikens inriktning	10
Utvecklingen på kreditmarknaden	16
Statens upplåning	20
Valutaregleringen 1989	21
Kredit- och valutapolitiskt kalendarium 1989	25
Internationellt finansiellt samarbete	27
Betalningsmedelsförsörjningen	35
Förvaltningsåtgärder	37
Riksbankens bokslut	42
Förslag till disposition av riksbankens resultat för år 1989 m.m. . . .	60
 Bilaga 1: Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	 62
Bilaga 2: Organisationsplan för Sveriges riksbank	63

Enligt 9 kap. 12 § regeringsformen är Sveriges riksbank rikets centralbank med ansvar för valuta- och kreditpolitik. Den skall också främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. Sveriges riksbank är en myndighet under riksdagen. Riksbanken förvaltas av åtta fullmäktige, varav sju väljs av riksdagen och en, som är riksbankens chef, väljs av de övriga fullmäktige. De sju riksdagsvalda fullmäktige väljer inom sig ordförande.

Enligt 9 kap. 13 § regeringsformen har endast Sveriges riksbank rätt att ge ut sedlar och mynt och att bestämma utformningen av dessa.

Grundläggande bestämmelser om riksbanken och dess uppgifter finns i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank, som med ett undantag, trädde i kraft den 1 januari 1989. Bestämmelserna i 35 § fjärde stycket, med vissa bestämmelser om revisionsavdelningens uppgifter, trädde i kraft den 1 juli 1989.

Riksbankens huvudsakliga uppgifter är att:

- svara för landets försörjning med sedlar och mynt,
- följa utvecklingen på valuta- och kreditmarknaderna,
- vidta erforderliga penning- och valutapolitiska åtgärder,
- förvalta guld- och valutareserven samt
- fungera som statens och bankernas bank.

I lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel regleras de kreditpolitiska instrument som regeringen genom förordnande kan ställa till riksbankens förfogande. Har förordnande om kreditpolitiska medel givits utfärdar riksbanken de tillämpningsföreskrifter som behövs för användningen av sådana medel.

Vidare får riksbanken i enlighet med riksbankslagen i kreditpolitiskt syfte genom beslut i enskilda fall uppställa kassakrav gentemot kreditinstitut.

Valutareglerande bestämmelser återfinns dels i valutalagen (1939:350), dels i valutaförordningen (1959:264). Riksbanken har utfärdat föreskrifter om tillämpning av valutaförordningen vilka återfinns i riksbankens författningssamling, serie B.

Vid utgången av 1989 bedriver riksbanken verksamhet vid huvudkontoret i Stockholm där en särskild enhet, region Stockholm, svarar för betalningsmedelsförsörjningen, vid åtta regionkontor samt under dessa tio kassakontor. Vidare sker ut- och inlämning av sedlar vid tre riksbanksdepåer i postverkets regi. Regionkontorens och kassakontorens arbetsuppgifter består främst av betalningsmedelsförsörjning.

Under år 1989 hade fullmäktige i riksbanken följande sammansättning:

Ordinarie ledamöter

Erik Åsbrink, ordförande, Arne Gadd, vice ordförande, Bengt Dennis, riksbankschef, Staffan Burenstam Linder, Jan Bergqvist, Ingemar Eliasson, Börje Hörnlund och Birgitta Johansson.

Gunnar Lund (t.o.m. den 21 mars 1989), Klas Eklund, (fr.o.m. den 22 mars 1989), Aina Westin, Johan Gernandt, Roland Brännström, Christer Eirefelt, Bengt Kindbom och Inge Carlsson samt såsom vice riksbankschefer Kurt Eklöf (t.o.m. den 31 maj 1989), Anders Sahlén (fr.o.m. den 9 mars 1989) och Thomas Franzén (t.f. fr.o.m. den 9 mars 1989 och ordinarie fr.o.m. den 1 juni 1989).

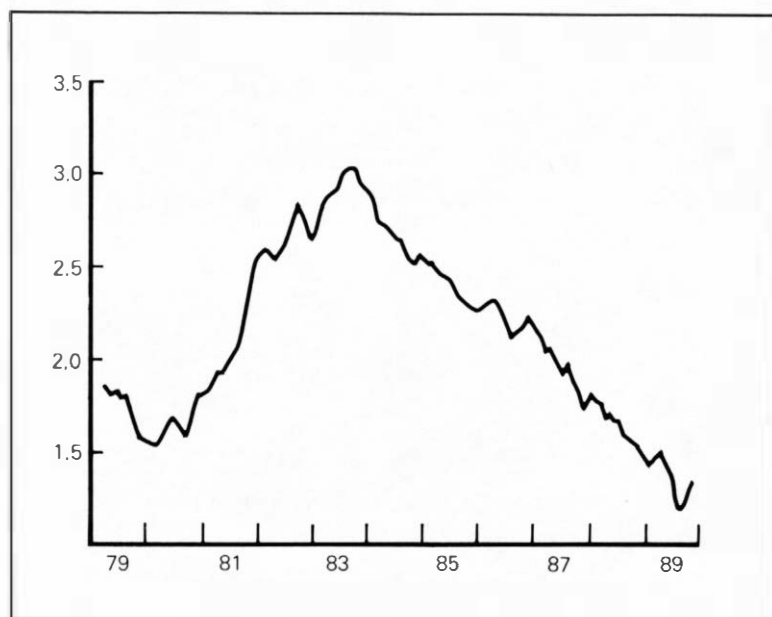
Sammandrag av den realekonomiska utvecklingen

Efter en långvarig internationell konjunkturuppgång blev den ekonomiska tillväxten inom OECD-området 1989 3.5 procent, dvs. något lägre än 1988. Dämpningen var tydligast i USA och Storbritannien, medan tillväxten på den europeiska kontinenten låg kvar på en hög nivå. En accelererande tillväxt i Västtyskland och i några av dess grannländer bidrog till att avmattningen i den internationella konjunkturen blev mildare än vad som allmänt förväntades vid årets ingång.

Inflationstakten steg markant inom OECD-området under första halvåret för att därefter dämpas något. Prisnivån steg mellan 1988 och 1989 med 5.1 procent, dvs. väsentligt mer än ökningen på 3.9 procent mellan 1987 och 1988.

Tillväxten i den svenska ekonomin var 1989, liksom under 1988, klart lägre än för OECD-länderna i genomsnitt. Preliminära data tyder på en tillväxt i BNP på knappt 2 procent. Produktionsresurserna var högt utnyttjade redan vid årets ingång, varför en svag produktivitetutveckling i stor utsträckning begränsade tillväxten. En hög efterfrågenivå ledde därför till att bristen på arbetskraft tilltog, till att ökningstakten i löner accelererade och till att importen fortsatte att stiga väsentligt mer än exporten.

Diagram 1. Arbetslösa i procent av arbetskraften

3-månaders glidande genomsnitt på säsongrensade data.

Källa: Statistiska Centralbyråns AKU-undersökningar

Överhettningen på arbetsmarknaden förvärrades under första halvåret, trots att arbetskraftsutbudet ökade starkt. Under andra halvåret bestod det överhettade läget på arbetsmarknaden. Den genomsnittliga arbetslösheten sjönk 1989 till 1,4 procent av arbetskraften.

Varierande internationell utveckling

Den penningpolitiska åtstramning som skedde redan fr.o.m. våren 1988 inom OECD-länderna var sannolikt en viktig förklaring till att tillväxten reducerades 1989. Avmattningen bestod framförallt i en långsammare ökning i privat konsumtion och bostadsinvesteringar samt i ett mindre bidrag från lagerutvecklingen. Bruttoinvesteringarna totalt gav dock ungefär samma stimulans till efterfrågan inom OECD-området som 1988, eftersom maskininvesteringarna utvecklades starkt 1989.

Det var framförallt en dämpning i Nordamerika, som ledde till att den genomsnittliga tillväxttakten i OECD-området reducerades. I USA och Kanada föll den med 1,5 à 2 procentenheter, även om de farhågor som fanns i början på året för en recession aldrig besannades. Den japanska tillväxttakten föll marginellt från 1988.

För de europeiska OECD-länderna fortsatte expansionen i samma takt som under 1988. En acceleration i Västtyskland och i flera av dess grannländer balanserades av en markant uppbromsning i Storbritannien.

Skärpningen av penningpolitiken fortsatte också i början av 1989 och inflationsoron var den viktigaste pådrivande faktorn bakom denna utveckling. Från våren 1989 skilde sig dock utvecklingen i USA från den inom EMS-länderna. I USA sänktes räntenivån under årets lopp i takt med att oron för inflationsutvecklingen dämpades, medan det motsatta skedde i EMS-länderna och speciellt i Västtyskland.

En viss minskning skedde 1989 av såväl USAs underskott som Japans överskott i bytesbalansen. I båda fallen uppgick de till drygt 2 procent av BNP. Västtysklands överskott ökade däremot under 1989 till närmare 5 procent av BNP. Det var framförallt gentemot övriga EMS-länder, som Västtysklands exportöverskott ökade.

Förlorade marknadsandelar för svensk export

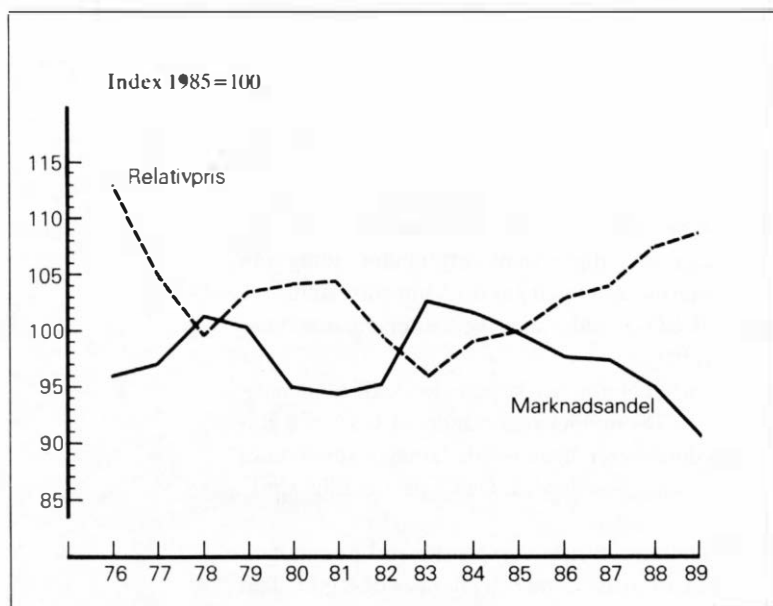
Den svenska varuexporten steg 1989 i ungefär samma takt som 1988. Det främsta hindret för en snabbare volymexpansion var under årets första hälft kapacitetsbegränsningar hos exportföretagen. De flesta av dessa hade då inga svårigheter med att finna avsättning för sin produktion och utnyttjade därför möjligheterna till kraftiga prishöjningar.

Under årets lopp förändrades bilden. Ökningen av efterfrågan reducerades i flera av de länder som är viktiga för svensk export, såsom Storbritannien, Norge och Danmark. Detta bidrog till att prisutvecklingen i exporten dämpades markant under andra halvåret och till att volymutvecklingen försvagades.

Genomsnittligt steg dock exportpriserna med ca 6,5 procent dvs. snabbare än 1988. Denna utveckling innebar att de svenska exportföretagen, liksom under 1988, höjde sina priser väsentligt mer än deras utländska konkurren-

Diagram 2. Marknadsandelar och relativpris för Sveriges export av bearbetade varor till 14 OECD-länder

Redog. 1989/90:15

Källa: Konjunkturinstitutet

ter. Tillsammans med kapacitetsbegränsningarna medförde dessa prisökningar förluster av marknadsandelar i exporten av bearbetade varor på närmare 4 procentenheter.

En dämpad privat konsumtion

Den inhemska efterfrågan steg 1989 något långsammare än 1988. Anledningen till detta var en uppbromsning av den privata konsumtionstillväxten.

Ökningstakten i den privata konsumtionen reducerades från 2,5 procent 1988 till ca 1 procent 1989. De delar i den privata konsumtionen som mest bidrog till denna uppbromsning var bilinköpen, utlandsresandet och hushållens energikonsumtion. Hushållens bilinköp, som stimulerats under 1988 av en särskild katalysatorrabatt, föll med 10 procent och ökningstakten i utlandsresandet bromsades upp jämfört med 1988. Osedvanligt varmt väder under inledningen av 1989 ledde till en låg energikonsumtion. Ökningstakten i detaljhandelsförsäljningen blev starkare än under 1988.

Hushållens sparkvot var också 1989 negativ, dvs. hushållens konsumtion översteg deras inkomster. Då hushållens inkomster ökade snabbare än deras konsumtion blev dock sparkvoten mindre negativ än 1988.

Offentlig konsumtion steg något snabbare 1989 än föregående år, framförallt på grund av tillfälligt stora inköp till försvaret. Den kommunala konsumtionen hölls speciellt under första halvåret tillbaka av brist på arbetskraft.

Investeringsarna ökade liksom under 1988 med ca 6 procent, vilket var väsentligt mer än vad som allmänt förväntades i början av 1989. Näringslivets investeringar ökade snabbare än under 1988. Bostadsinvesteringarna fortsatte också att stiga, men i en långsammare takt än under 1988.

Hela ökningen av industrins investeringar avsåg maskiner, medan investeringarna i byggnader och anläggningar låg kvar på 1988 års nivå. Den kraftigaste investeringsökningen skedde inom skogs- och transportmedelsindustrin.

Den lageravveckling som pågått ända sedan 1981 upphörde 1989. Preliminära uppgifter tyder på att lagerutvecklingen 1989 gav ett väsentligt större bidrag till den inhemska efterfrågan än 1988.

Kraftiga löneökningar

Bristen på arbetskraft tilltog under 1989. Visserligen steg arbetskraftsutbudet starkt men sysselsättningen ökade än mer, varför andelen arbetslösa i arbetskraften sjönk till 1,4 procent – det lägsta årsgenomsnittet under 1980-talet.

Överhettningen på arbetsmarknaden bidrog till att den genomsnittliga löneglidningen blev högre än under föregående år och till att timlönerna steg med närmare 10 procent.

Prisökningstakten tilltog kraftigt i början av 1989 för att under våren/sommaren gå in i en lugnare fas. Detta gällde speciellt producentpriserna för vilka ökningstakten över 12 månader föll från ca 10 procent i april till drygt 6 procent i slutet av året.

Någon motsvarande dämpning av ökningstakten i konsumentpriserna skedde inte. Dessa låg i december 6,7 procent högre än ett år tidigare och den genomsnittliga prisnivån var 1989 6,6 procent högre än under 1988.

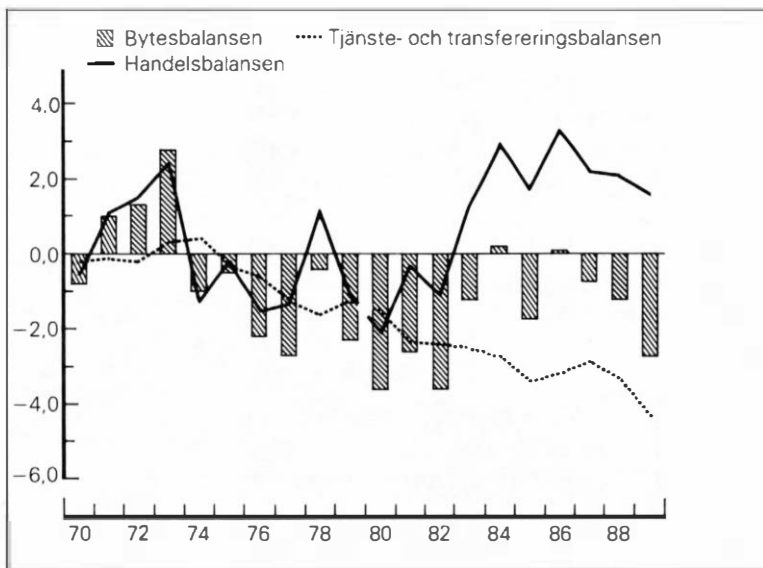
Bytesbalansens underskott ökade

Bytesbalansen gav under 1989 ett underskott på ca 32 miljarder kronor, vilket innebar en försvagning med ca 20 miljarder från 1988. En stor del av denna försvagning härrörde från nettot av räntor och utdelningar, vars underskott ökade med närmare 8 miljarder kronor. En försämring av räntenettet är naturlig med tanke på att finansieringen av bytesbalansens underskott ger ökade räntebetalningar till utlandet.

Under 1989 ökade de svenska företagens köp av utländska företag kraftigt. Dessa direktinvesteringar finansieras ofta med utlandsupplåning och räntebetalningarna på denna upplåning belastar räntenettet. Av de vinster, som dessa direktinvesteringar ger, har däremot bara en mindre del kunnat registreras, då underlag bl. a. saknats för beräkning av de återinvesterade vinstmedlen utomlands.

En uppskattning av vad bytesbalansens saldo skulle blivit, om dessa vinster registrerats, pekar mot en ungefärlig halvering av 1988 och 1989 års underskott. En klar försämring av bytesbalansen skulle alltså kvarstå även efter en sådan justering. Denna uppskattning baseras på en tidigare undersökning avseende 1986.

I procent av BNP

Anm: Beräknat utfall för 1989

Varuhandeln gav 1989 ett överskott på 19 miljarder kronor, dvs. ett mindre överskott än under 1988. Importvolymen steg dubbelt så snabbt som exportvolymen, men prisutvecklingen kompenserade delvis för detta. Terms of trade-utvecklingen beräknas därmed isolerat sett ha förbättrat utrikes-handeln 1989 med ca 4 miljarder kronor.

Penningpolitikens inriktning

Penningpolitiken var under huvuddelen av 1989, liksom under 1988, inriktad på att dämpa överhettningen i den svenska ekonomin. Avvecklingen av valutaregleringen under 1989 påverkade inte denna inriktning.

Penningpolitikens primära mål är att upprätthålla en fast växelkurs gentemot en handelsvägd korg av utländska valutor. Därutöver gäller som en norm i den ekonomiska politiken att staten inte skall öka sin nettoupplåning i utländsk valuta. Detta innebär att penningpolitiken måste vara så stram att ett mer varaktigt privat valutaflöde undviks. Eftersom valutaflödena påverkas av ränteskillnaden gentemot utlandet sätter växelkursmålet en undre gräns för den svenska räntenivån. Under 1989 hölls räntan i Sverige över denna minimigräns i syfte att reducera överhettningen i ekonomin.

Möjligheterna att kunna hålla en högre inhemsk räntenivå än vad som krävs för att under en längre period uppnå balans i valutaflödena är emellertid begränsade. Om räntedifferensen mellan svenska och internationella räntor är extremt stor uppstår svårhanterliga valutaflöden.

Under 1989 slopades den svenska valutaregleringen i allt väsentligt. Huvuddelen av denna avreglering skedde vid halvårsskiftet. Utländska place-

rare fick då tillgång till den svenska obligationsmarknaden. Denna avreglering ökar potentialen för stora bruttoflöden och möjligheten för att hålla en hög svensk räntenivå av inhemska skäl reduceras därmed. Skillnaden gentemot tidigare är dock begränsad, eftersom valutareglernings effektivitet redan var reducerad. Förändringen i penningpolitikens handlingsutrymme efter avregleringen är därmed mer en gradskillnad än en artskillnad.

Ett uppenbart exempel på valutareglernings begränsade effektivitet redan före avregleringen var det stora valutainflödet i början av april. Detta inflöde uppstod till följd av en diskussion i pressen om en svensk revalvering. Adderas riksbankens köp av utländsk valuta på termin till det registrerade valutainflödet under april erhålls ett totalt inflöde på nära 18 miljarder kronor. Samtidigt visar valutainflödet under månaderna efter avregleringen, att regleringen hade en viss effekt.

Stora privata kapitalinflöden

Helåret 1989 resulterade i stora privata inflöden av valuta till Sverige. Bytesbalansen gav visserligen ett utflöde på ca 32 miljarder kronor men med ett kapitalinflöde från den privata sektorn på ca 54 miljarder blev valutainflödet ändå 22 miljarder.

Nettoupplåningen i utländsk valuta ökade betydligt under 1989 till ca 100 miljarder kronor, samtidigt som sammansättningen av denna förskjöts alltmer mot kortfristig upplåning.

Svenska företags direktinvesteringar i utlandet ökade mycket snabbt 1989. En betydande del av denna ökning avsåg köp av fastigheter.

Tabell 1. Bytesbalans och valutaflöde
Miljarder kronor

	1987	1988	1989
A. Bytesbalans	- 7	-13	-32
B. Privata kapitaltransaktioner, netto	16	29	54
därav:			
direkta investeringar	-18	-19 ¹	-33 ¹
lån/obl. m.m. i utländsk valuta	35	80 ¹	97 ¹
lån/obl. m.m. i svenska kronor	-	-	33 ¹
handel med aktier	- 4	- 6	-30
Valutaflöde (A+B=C-D-E)	9	16	22
C. Valutareservens transaktionsförändring	6	4	8
D. Riksbankens övriga transaktioner	- 1	-	-
E. Statens upplåning	- 2	-12	-14

¹ Avser januari t.o.m. november.

Utföden via aktier och inflöden via obligationer

Valutaavregleringen ledde 1989 till ett betydande valutaoutflöde via aktiehandeln och till ett något större inflöde genom handeln med obligationer m.m.

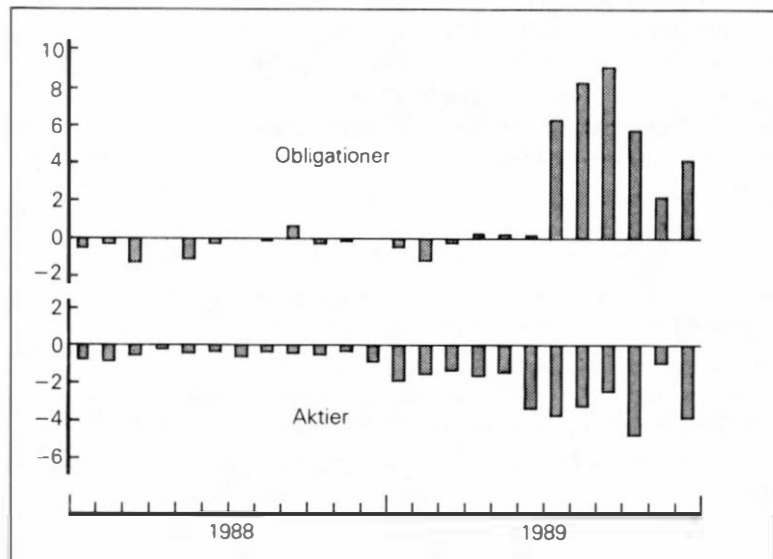
Ökningen av nettoutflödet via aktiehandeln tilltog under årets lopp efter det att placeringar i utländska aktier blev tillåtna den 19 januari 1989. Obligationshandeln gav efter avregleringen vid halvårsskiftet 1989, stora inflöden under perioden juli-oktober. Under årets sista månader reducerades

detta inflöde. De utländska placerarna intog då en mera avvaktande hållning till följd av osäkerheten om svensk ekonomi och uppdragningen av den svenska räntenivån.

Redog. 1989/90:15

Diagram 4. Total värdepappershandel med utlandet

Netto. Miljarder kronor

Källa: Riksbanken

Stora valutainflöden gav en stark krona

Under de första månaderna 1989 balanserade i stort sett in- och utflöden av valuta och rörelserna i valutakursindex var små. I slutet av mars uppstod dock spekulationer om en revalvering av kronan, vilket resulterade i ett betydande valutainflöde och i en viss förstärkning av kronan. För att motverka spekulationstendenserna köpte riksbanken utländsk valuta på termin, vilket ledde till att terminspositionen ökade med närmare 12 miljarder kronor i april.

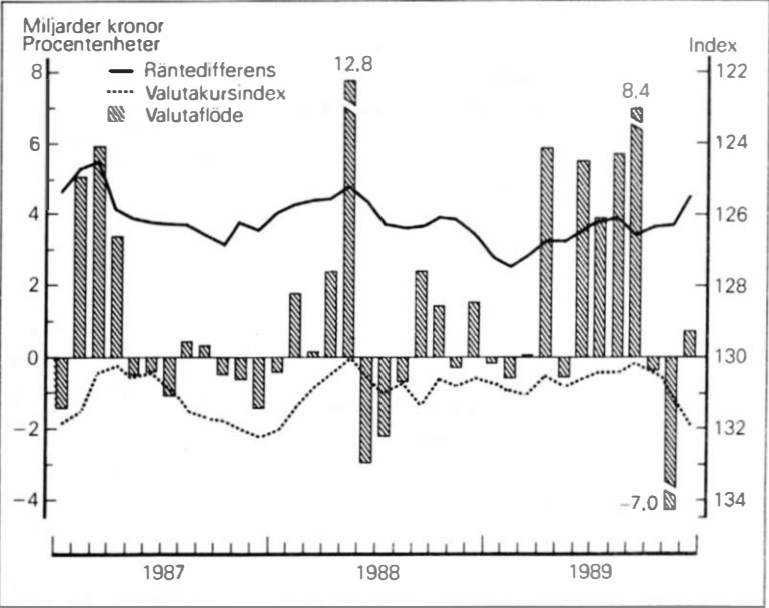
I slutet av april presenterade regeringen ett åtstramningsförslag i den reviderade statsbudgeten med bl.a. höjd moms. När det visade sig att detta paket saknade stöd i riksdagen försvagades kronan tillfälligt. Försvagningen upphörde när det stod klart att riksdagen skulle ta beslut om vissa andra åtgärder.

Den 1 juni beslöt riksbanken att i allt väsentligt avveckla valutaregleringen med verkan från halvårsskiftet. Detta beslut bidrog genom sin inverkan på terminsmarknaderna till ett betydande valutainflöde redan under juni. Efter avregleringen ökade inflödet successivt, vilket ledde till en ytterligare förstärkning av kronan. Under september pendlade valutakursindex kring 130,2.

Under oktober upphörde valutainflödet till stor del på grund av ett vi-

Diagram 5. Valutaflöde, valutakursindex och räntedifferens
Månadsgenomsnitt, procent

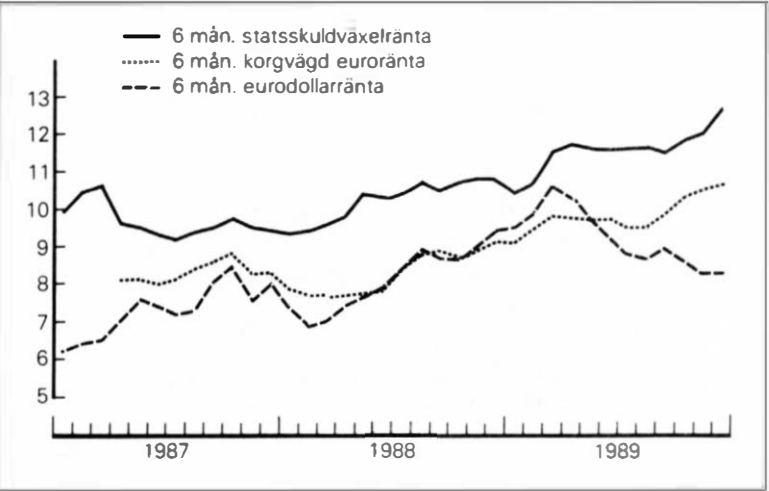
Redog. 1989/90:15

Anm: Räntedifferensen: 6 mån. statsskuldväxlar minus ett genomsnitt av euro-dollar och euroD-mark.

kande intresse från utlandet för svenska obligationer. När marknaden efter skatteuppgörelsen i november fokuserade sitt intresse på de fundamentala problemen i svensk ekonomi utlöste detta en omvärdering av den svenska ekonomin från såväl svenska som utländska aktörer. En förstärkning av den västtyska valutan reducerade intresset för placeringar i kronor ytterligare.

Diagram 6. Penningmarknadsräntor i Sverige och utlandet
Månadsgenomsnitt, procent

Valutautflödet under andra hälften av november blev kraftigt, vilket försvagade kronan. För hela november månad uppgick utflödet till 7,0 miljarder och i slutet av månaden pendlade valutakursindex kring 131,7, dvs. valutakursindex hade närmast sig riktvärdet 132 inom fluktuationsbandet.

I december balanserade åter valutain- och utflödena i stort sett. Förändringarna i valutakursindex var små och dess värde låg i december kring riktvärdet.

Ränteutvecklingen i Sverige

Både de långa och korta räntorna föll under början av 1989, bland annat till följd av förväntningar om en snar avreglering av valutamarknaden. De internationella räntorna steg samtidigt vilket minskade räntedifferensen mot omvärlden. För att motverka överhettningen i ekonomin, med ett starkt inflationstryck och en försvagad bytesbalans, stramade riksbanken åt penningpolitiken i slutet av februari. Räntan på en sexmånaders statsskuldväxel steg därigenom med närmare en procentenhet till över 11 procent.

I slutet av mars uppstod spekulationer kring en revalvering av kronan, vilket som ovan nämnts ledde till ett betydande valutainflöde. Detta slog dock inte igenom i marknadsräntorna utan den svenska räntenivån bibehölls på en relativt utlandet hög och stabil nivå. Som en anpassning till att en allmänt högre räntenivå etablerats på marknaden höjde riksbanken den 28 april diskontot en procentenhet till 9,5 procent.

Varken oron för ekonomin efter regeringens kompletteringsproposition i april eller det stora inflödet av valuta under juni – september fick något nämnvärt genomslag på de svenska räntenivåerna. Den korta 6 månadersräntan var stabil och pendlade inom intervallet 11,5 och 11,7 procent mellan mars och september.

Riksbanken styrde i detta läge ränteutvecklingen med hjälp av ett stramt likviditetssläge i banksystemet. Vid några tillfällen, framförallt i slutet av maj och i början av juni, intervenerade riksbanken på marknaden för att motverka räntenedgångar.

I samband med beslutet om avreglering på valutamarknaden den 1 juni betonades också från riksbankens sida att detta inte innebar någon förändring av penning- och valutapolitiken och att det, med hänsyn till överhettningen i ekonomin, inte fanns utrymme för en lättare penningpolitik. Riksbanken bibehöll en stram likviditet i banksystemet och räntedifferensen relativt omvärlden förblev stor.

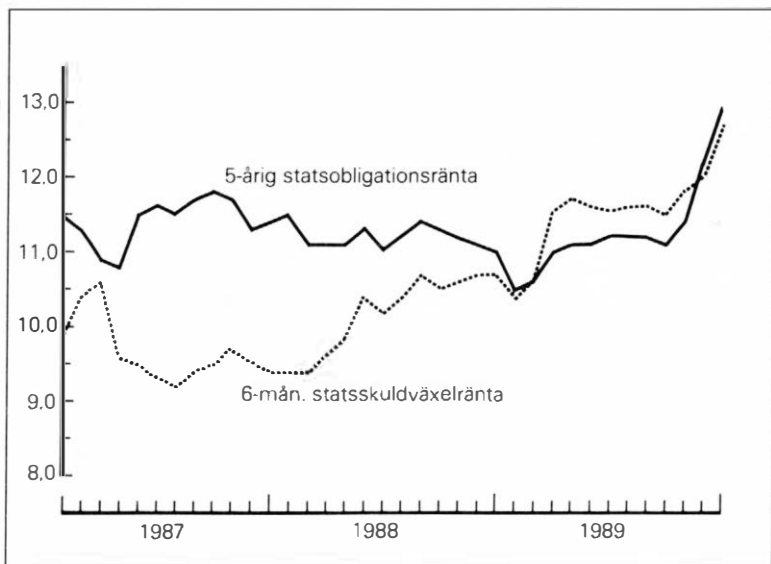
Under oktober började stämningsläget på penningmarknaden förändras. Den främsta anledningen till detta var negativ inhemsk statistik över utvecklingen i bytesbalansen och inflationen, även om räntehöjningar i Västtyskland och i övriga Västeuropa också bidrog. Både de kortfristiga och de långfristiga räntesatserna steg något till följd av detta.

Regeringens förslag den 7 november om en skattereform i två steg med början redan fr.o.m. 1990 gav endast små omedelbara effekter på penningmarknaden. Emellertid utlöste de prognoser för svensk ekonomi som följde på skatteuppgörelsen i mitten och slutet av november en markant pessimism. Prognoserna visade bl.a. på de problem som överhettningen skapat

Diagram 7. Ränta på 6-månaders statsskuldväxlar och 5-åriga statsobligationer

Redog. 1989/90:15

Månadsgenomsnitt, procent

och på den engångseffekt på inflationen som finansieringen av skattereformen ger. Marknadsaktörerna tog starkt intryck av detta. Fortsatta europeiska räntehöjningar förstärkte också trycket uppåt på de svenska räntorna.

Riksbanken lät marknadens bedömning slå igenom på räntesättningen. För 6 månaders statsskuldväxlar innebar det en ränteuppgång med drygt 1 procentenhet från början av november till början av december. Den 7 december höjde riksbanken diskontot från 9.5 till 10.5 procent, som en anpassning till den högre räntenivå som etablerats.

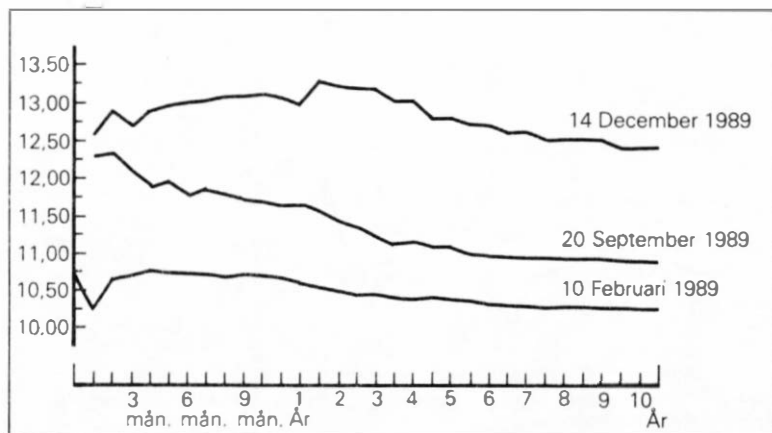
Obligationsräntorna steg i två omgångar

Obligationsräntorna steg kraftigt under två perioder i början respektive slutet av 1989. Under mellanperioden, dvs. huvuddelen av året, låg obligationsräntorna relativt stabilt på en nivå strax över 11 procent. Ränteuppgångarna var en följd av marknadsförändringar. Riksbanken intervenerade inte under 1989 i syfte att påverka obligationsräntorna.

Vid årets ingång var obligationsräntorna låga till följd av utbredda förväntningar om att en snar avveckling av valutaregleringen skulle driva ned räntesatserna på långa placeringar. I början av februari nådde 5-åriga statsobligationer sin lägsta nivå under 1989 vid 10.4 procent.

Riksbankens åtstramning i slutet av februari ledde som ovan nämnts till räntehöjningar. Dessa var dock mindre på längre löptider än på korta, vilket gav avkastningskurvan en markant negativ lutning.

Den markant negativt lutande avkastningskurvan bestod ända fram till november. Då blev ränteuppgången störst på längre placeringar. Avkastnings-

kurvan återfick därigenom den i huvudsak flacka lutning den hade efter räntenedgången i början av året, fast på en väsentligt högre nivå. För 5-åriga statsobligationer låg räntan i slutet av året vid 13,3 procent.

Utvecklingen på kreditmarknaden

Kreditexpansionen, som dämpats redan under hösten 1988, fortsatte att bromsas upp under 1989. Ökningstakten i den samlade nettoutlåningen i kronor från banker, bostadsinstitut och finansbolag föll från ca 17 procent kring årskiftet 1988/89 till ca 13 procent i slutet av 1989. Denna utveckling förklaras i sin helhet av en dämpning av hushållens kreditefterfrågan.

Ökningen i hushållsuplåningen halverades 1989 jämfört med 1988 och stannade vid ca 45 miljarder mot 95 miljarder kronor 1988. Ökningstakten i hushållens finansiella placeringar reducerades också, men här var dämpningen svagare än för upplåningen.

Hushållens finansiella sparande förbättrades genom denna utveckling, även om det var kraftigt negativt också under 1989. Den andel av konsumtionen som hushållen finansierade med nettoupplåning reducerades under 1989.

Tabell 12. Hushållens upplåning
Stockförändring. Miljarder kronor

	1985	1986	1987	1988	1989
Banker ¹	2,2	26,9	37,6	54,3	11,8
Bostadsinstitut	19,2	48,2	24,5	33,5	46,2
Finansbolag	3,6	12,2	13,7	7,5	-13,4 ²
Totalt	25,0	87,3	75,8	95,3	44,6

¹ Inkl. personliga företagare.

² 12 mån t.o.m. september 1989.

Den kraftiga ökningen av företagens investeringar bidrog till att det finansiella sparandet i icke finansiella företag sjönk ytterligare 1989, vilket ökade

företagens upplåningsbehov. Huvuddelen av ökningen i företagens upplåning skedde i utländsk valuta. Det höga svenska ränteläget under 1989 stimulerade företagen till utlandsupplåning, där ökningen framförallt avsåg kortfristiga lån. Även företagens upplåning i svenska kronor blev under 1989 högre än under 1988.

Redog. 1989/90:15

Tabell 3. Finansiellt sparande
Miljarder kronor

	1986	1987	1988	1989 ¹
Offentlig sektor	-13	42	39	60
Stat	-31	20	17	38
Kommuner	-6	-4	-6	-10
Socialförsäkringssektorn	24	26	28	32
Privat sektor	13	-49	-52	-92
Hushåll	3	-23	-31	-22
Finansiella företag	42	34	53	57
Icke finansiella företag	-32	-60	-74	-127
Summa = bytesbalans	0	-7	-13	-32

¹ Beräknat utfall.

Kreditinstituten

Hushållens dämpade kreditefterfrågan slog under 1989 tydligt igenom i affärsbankernas utlåning, även om utvecklingen varierade mellan olika affärsbanker. Den varierande utvecklingen var delvis ett resultat av att kreditstockarna inom vissa finansiella koncerner överfördes från banker till bostadsinstitut. Sparbanker och föreningsbanker bibehöll även under 1989 en hög ökningstakt i sin utlåning.

För finansbolagen fortsatte under 1989 den svaga utveckling som inleddes redan 1988. I slutet av året var deras utlåning ungefär densamma som ett år tidigare. Hushållsutlåningen minskade samtidigt som utlåningen till övriga sektorer steg. Även för finansbolagens del påverkades utvecklingen 1989 av överföring av kreditstockar till framförallt bostadsinstitut.

Tabell 4. Kreditinstitutens totala utlåning
Nettoflöden. Miljarder kronor

	Svenska kronor		Bostadsinstitut med statliga lån		Totalt	Utländsk valuta
	Banker	Finans- bolag				
1986	51,3	22,4	28,9	47,4	150,0	2,9
1987	43,9	23,2	33,4	15,1	115,6	22,2
1988	94,5	8,1	34,7	36,4	173,7	64,9
1989	45,1	3,2	43,3	43,8	135,4	130,3

Medan bankerna och finansbolagen 1989 bidrog till den avtagande ökningstakten ökade bostadsinstitutet sin utlåning snabbare än under 1988. Bostadsinstitutet gynnades av de rådande ränterelationerna mellan långa

och korta räntor liksom av avsaknaden av kostnadshöjande kassakrav. Sedan juli 1988 gäller sådana kassakrav inte bara för banker utan även för finansbolag.

En accelererande strukturomvandling

Genom avregleringar har omstruktureringen på kreditmarknaden påskyndats och konkurrensen har skärpts. 1989 kännetecknades i hög grad av strukturella anpassningar för såväl banker som andra kreditinstitut, bl.a. mot bakgrund av de nya och skärpta kapitaltäckningsregler som trädde i kraft den 1 februari 1990. Flera års kreditexpansion på en hög nivå gjorde att frågorna kring institutens kapitalanskaffning och soliditet uppmärksammades särskilt.

Ett annat karakteristiskt drag gäller koncentrationstendenserna till allt större enheter, inte minst bland bankerna. Under 1989 aviserades ett flertal uppköp av provinsbanker inom affärsbankssektorn. Inom sparbankssfären pågår sedan länge ett omfattande omstruktureringsarbete.

För finansbolagen har den hårdare konkurrensen gentemot andra institutgrupper resulterat i krympande marginaler och en fallande utlåningstakt. Antalet finansbolag har under 1989 minskat, dels till följd av bankinspektionens auktorisationsprövning, dels på grund av sammanslagningar och uppköp inom sektorn. Även när det gäller bostadsinstituten finns exempel på nya former av samordning och samarbete.

Likviditetsutvecklingen

Ett traditionellt mått på stramheten i kreditpolitiken är likviditetsutvecklingen. Riksbanken använder emellertid inte penningmängden som en målvariabel. I en liten öppen ekonomi som den svenska med en fast växelkurs och med fria kapitalrörelser blir penningmängden i allt väsentligt efterfrågebestämd.

Penningmängdens tillväxt steg 1989, om man mäter denna som sedelinnehav plus bankinlåning (M3). Ökningstakten låg under stora delar av året kring 7 procent, vilket var en något högre tillväxttakt än 1988. Ökningstakten under 1989 var ändå lägre än den nominella BNP-tillväxten, vilket kan tjäna som en måttstock på behovet av likviditet i ekonomin.

Ett vidare likviditetsmått, som också omfattar tillgångar i allemanssparande och statskuldväxlar, visar en något annorlunda bild. Mätt på detta sätt, tenderade snarast likviditetstillväxten att minska något.

Omsättningen på värdepappersmarknaden

Omsättningen på andrahandsmarknaden för räntebärande värdepapper fortsatte att minska 1989. En viktig faktor bakom denna nedgång var omsättningsskatten på räntebärande papper, som trädde i kraft den 1 januari 1989. Omsättningsskatten fick negativa återverkningar på marknaden i form av en lägre likviditet, sämre genomlysning och sämre prisbildning. En annan bidragande faktor till minskningen var de begränsade ränterörelserna under huvuddelen av 1989.

Den genomsnittliga dagsomsättningen i statspapper mer än halverades

1989 jämfört med 1988. Omsättningen föll från 14,8 miljarder kronor per dag 1989, trots en ökning i slutet av året i samband med ränteuppgången.

Redog. 1989/90:15

Stora emissioner

Samtidigt fortsatte värdepappersmarknaden för räntebärande papper i svenska kronor att växa snabbt. Till en mindre del avsåg tillväxten under 1989 emissioner utomlands efter avregleringen på valutamarknaden. Ökningen av obligationsupplåningen under 1989 uppgick till ca 150 miljarder kronor brutto. Av denna emitterades drygt 15 miljarder utomlands.

Framförallt var det bostadsinstitutet som bidrog till denna ökning, då deras lånebehov ökade i takt med utlåningsexpansionen. Huvuddelen av institutens finansiering skedde via obligationer, men även upplåningen via certifikat ökade markant.

I december 1988 ändrade riksbanken tillämpningen av emissionskontrollen, vilket bl. a. gav mellanhandsinstitutet möjligheter att emittera obligationer på samma villkor som övriga emittenter. Den fortsatta prövningen avser i första hand lånevillkoren, som skall vara lättöverskådliga och inte relaterade till andra variabler än marknadsräntor. Under 1989 har därför t. ex. bostadsinstitutet haft en större flexibilitet än tidigare såväl i sin upplåning som i sin utlåning.

Under 1989 minskade staten sin upplåning såväl i statsskuldväxlar som i obligationer. Förfallande lån ersattes inte fullt ut av nya lån, utan staten nettoamorterade på sin upplåning. Minskningen var relativt jämnt fördelad på statsskuldväxlar och statsobligationer. Minskningen av den utelöpande stocken av statsobligationer bidrog till att öka intresset för bostadsinstitutens obligationer.

Tabell 5. Vissa värdepapper

Stockar vid periodens slut. Miljarder kronor

	1986	1987	1988	1989
Statsskuldväxlar	93	76	90	80
Statsobligationer	266	266	255	243
Bostadsobligationer	332	378	451	541
Certifikat	25	46	58	99
Bostadsinstitut	5	16	25	42
Kommuner	4	6	7	7
Företag m.m.	16	24	26	50
Summa	716	766	854	963

En mycket stor del av bostadsinstitutens obligationsemissioner placerades hos försäkringsinstitutet. Försäkringsinstitutets premieintäkter steg under 1989, vilket ökade deras placeringskapacitet. Både banker och företag ökade sitt innehav av bostadsobligationer. Utländska placerare ökade också sina innehav av bostadsobligationer, men i mindre utsträckning än svenska banker och företag.

Förbättringen av statens budget fortsatte 1989. Budgetens kassamässiga överskott steg, enligt riksgäldskontoret, till 21 miljarder kronor främst till följd av den höga aktiviteten i ekonomin samt den snabba pris- och löneökningen, som gav ökade skatteintäkter.

Statens amorteringsbehov ökade därför 1989 trots en markant ökning i riksgäldskontorets utlåning. De delar av statens skulder som nettoamorteras under 1989 var i första hand upplåningen i statsobligationer och statskuldväxlar. En amortering på statens utlandsupplåning med 11 miljarder innebar att valutaflödesnormen uppfylldes mer än väl.

Tabell 6. Statens upplåning
Nettobelopp. Miljarder kronor

	1987	1988	1989
Statens budgetsaldo ¹	- 4	11	21
Engångsskatt	16	-	-
Riksgäldskontorets kreditgivning	- 1	- 1	- 8
Skulddispositioner	- 2	2	- 3
Amorteringsbehov	9	12	10
Finansiering			
Riksgäldskontorets konto i riksbanken	- 4	- 5	17
Inhemsk marknad	- 5	13	-16
Allemanssparande	10	12	11
Premie- och sparobligationer	4	0	-13
Tillfälligt obligatoriskt sparande och arbetsmiljöavgift	-	-	3
Riksb obligationer och statskuldväxlar	-17	- 1	-23
Övrigt	- 2	2	6
Utländsk	0	-20	-11
Summa finansiering	- 9	-12	-10

¹ Enligt riksgäldskontoret

På hushållssidan skedde en kraftig amortering av premie- och sparobligationslånen, som i stort sett balanserades av hushållens allemanssparande. Statens upplåning till följd av det tillfälliga obligatoriska sparandet och arbetsmiljöavgifterna, som båda infördes i september, gav under 1989 en finansiering på ca 3 miljarder kronor.

Valutaregleringen har i allt väsentligt avvecklats under året.

I januari 1989 var den avreglering som fullmäktige beslöt om 1986 genomförd. Genom beslut den 19 januari upphävdes sålunda helt förbuden mot köp av utländska aktier från utlandet, försäljning av svenska aktier till utlandet och företags förvärv av fastigheter i utlandet. Vidare avskaffades den 1 mars kravet på tillstånd för direkta investeringar och tidigare tillämpade villkor vid tillståndsgivningen.

Därefter återstod de delar av valutaregleringen som betraktats som mera centrala för penning- och valutapolitiken dvs. transaktioner som främst styrs av räntor och valutakurser och förväntningar om ändringar i dessa.

I finansplanen som presenterades den 10 januari 1989 redovisade regeringen sin syn på valutaregleringen:

«Liberaliseringen av valutaregleringen bör fortsätta. De delar av regleringen som finns kvar har blivit allt mindre effektiva och tiden är mogen att i allt väsentligt avveckla dem. En förutsättning för avregleringen är att en fullgod skattekontroll kan upprätthållas.»

Motivet för valutareglering hade varit en strävan att öka utrymmet för den inhemska penningpolitiken och att skydda den svenska ekonomin från störningar utifrån.

De kvarvarande delarna av regleringen hade emellertid blivit allt mindre effektiva och utgjorde inte längre något väsentligt stöd för penningpolitiken. Möjligheterna att använda valutaregleringen för att stödja en stram kreditpolitik i syfte att dämpa inhemsk efterfrågan och inflation kom att ifrågasättas. Senare års erfarenheter visade också att valutaregleringen inte längre utgjorde ett skydd mot destabiliserande valutaflöden i tider med valutaoro.

Valutaregleringen var inte heller konkurrensneutral; den slog olika mot olika typer av företag. Stora internationella företag hade relativt omfattande handlingsfrihet medan små och medelstora företag påverkades mer kännbart. Svenskt näringsliv hade också i vissa avseenden hämmats i konkurrens med utländska företag, inte minst på det finansiella området.

Utanför Sveriges gränser pågår en liberaliseringsprocess i snabb takt. Inom EG-området skall för flertalet länder de kvarvarande valutaregleringarna vara avskaffade den 1 juli 1990. En bibehållen valutareglering skulle således stå i konflikt med ambitionen att utforma regelsystem på det ekonomiska området i harmoni med utvecklingen inom EG.

Erfarenheterna av de tidigare genomförda liberaliseringarna var goda. En rad restriktioner som upplevts som besvärande för näringsliv och individer hade avlägsnats utan att några störningar uppkommit. Tiden hade därför blivit mogen att i allt väsentligt avskaffa den svenska valutaregleringen.

Fullmäktige uttryckte i en skrivelse till finansdepartementet den 19 januari 1989 uppfattningen att valutaregleringen i allt väsentligt borde avvecklas.

I skrivelsen till finansdepartementet påvisade fullmäktige att valutaregleringen emellertid också utgjort grunden för insamlingen av uppgifter för betalningsbalansstatistiken, haft betydelse för skattekontrollen och utgjort stöd för riksbankens reglering av bankernas valutapositioner. För att ge möj-

lighet till att utarbeta det rättsliga stöd som möjliggör att även i fortsättningen tillvarata dessa intressen föreslog fullmäktige att valutaregleringen skulle förlängas ytterligare ett år fram till den 30 juni 1990.

Riksdagen behandlade den 8 mars 1989 finansplanen och lämnade därvid regeringens uttalande om valutaregleringens avveckling utan erinran.

Riksdagen antog vidare den 26 maj 1989 lag om tillämpning av valutareglering till och med den 30 juni 1990. Samtidigt antog riksdagen regeringens förslag om komplettering av bl. a. taxeringslagen för att förbättra skattemyndigheternas informationsmöjligheter rörande placeringar i utlandet. Dessa ändringar skulle träda i kraft den 1 juli 1989.

Efter att de nödvändiga riksdagsbesluten fattats tog fullmäktige den 1 juni de beslut som innebar att valutaregleringen i allt väsentligt kunde avskaffas den 1 juli 1989. Detta skedde genom att omfattande dispenser infördes i riksbankens valutaföreskrifter. Därmed krävs inte längre riksbankens tillstånd för t. ex.

- investering i utländska obligationer,
- köp av fastighet eller bostad av även annan än juridisk person
- lån från och till utlandet oavsett ändamål och löptid och även i svenska kronor,
- återbetalning av lån i förtid,
- leasing och annan finansiell verksamhet i utlandet,
- köp av utländsk valuta i valutabank, även för placering på räntebärande valutakonto,
- termins- och optionsaffärer i utländsk valuta inom landet,
- överföring av kapital till utlandet vid emigration samt
- ut- och införsel av alla slag av betalningsmedel och värdepapper.

För valutaautläningar blev det möjligt att investera i svenska obligationer och penningmarknadsinstrument och att förränta kronor i svensk bank.

Begränsningar skall i fortsättningen gälla endast placeringar på konton i utlandet och för livförsäkring i utländskt försäkringsinstitut.

Som hittills skall därutöver gälla att betalningar till och från utlandet skall göras genom valutabank och att värdepapperstransaktioner med utlandet skall göras genom valutabank eller fondkommissionär. Utländska värdepapper skall förvaras i depå hos valutabank eller fondkommissionär.

Dessa bestämmelser syftar till att möjliggöra för riksbanken att upprätthålla en god betalningsbalansstatistik och till att bidra till en tillfredsställande skattekontroll.

Nuvarande valutaförordning upphör att gälla med utgången av juni 1990. Riksbanken har inte begärt någon förlängning. Även efter denna tidpunkt föreligger behov av lagstiftning på det område som idag täcks av valutalog och valutaförordning, nämligen – utöver att vara en beredskapslag för extrema krislägen – att ge underlag för statistikinsamling och för skattekontroll. Förlängningen t.o.m. juni 1990 skedde för att bereda tid för utarbetande av rättsligt stöd för att tillvarata dessa intressen även i framtiden.

I december lade en arbetsgrupp inom finansdepartementet fram ett förslag till regler som är avsedda att utgöra lagstöd för statistikinsamling och skattekontroll. Detta sker i form av ett förslag till lag om betalningar till och

från utlandet. Innehållet i lagen är främst att nuvarande krav på att betalningar skall gå genom valutabank och värdepapperstransaktioner genom valutabank eller särskilt godkänd fondkommissionär samt att valutainlåningar i princip inte får hålla bankkonto i utlandet behålls. Detsamma gäller depåkravet för utländska värdepapper och i vissa fall svenska obligationer som säljs till utlandet.

Från förbuden föreslås ett antal undantag, som avser att tillse att inga transaktioner som idag är tillåtna skall omfattas av förbuden i den nya lagen. Individuella undantag från förbuden skall kunna lämnas av riksbanken efter samråd med riksskatteverket.

Förslaget innehåller också en moderniserad valutalag, vilken skall utgöra en beredskapslag. Lagen skall få sättas i kraft vid krig eller krigsfara. Därutöver skall den kunna användas endast om valutamarknaden och valutapolitiken skulle utsättas för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser. Kriteriet överensstämmer med vad som gäller inom EG. Det understryks i motiven, att förordnande om valutareglering under en kris i fredstid skall få meddelas endast i verkligt exceptionella lägen.

Förslaget har sänts ut på remiss och en proposition är avsedd att framläggas för vårriksdagen.

Valutaregleringens historik

Den svenska valutaregleringen tillkom 1939 inför krigsutbrottet. Lagen gällde då endast för ett år i taget. Efter ändring 1959 har den gällt tills vidare.

De fullmakter som lagen innehåller kan under fredstid fortfarande bara tas i bruk för ett år i taget. Tillämpning av valutaregleringen förutsätter därför riksdagens årliga godkännande. Sådana förlängningar har skett varje år sedan den första valutaförordningen utfärdades den 25 februari 1940.

Valutaregleringen administrerades fram till 1957 av Valutakontoret, som var ett organ under finansdepartementet, och har därefter handhåfts av riksbanken.

Valutaregleringen präglades under krigsåren och efterkrigstiden i hög grad av de särskilda förhållanden som kriget gav upphov till. Ett starkt inslag av ransonering rådde tidvis. Betalningsutbytet med ett stort antal länder skedde enligt bilaterala betalningsavtal och valutaregleringen användes bl. a. för att leda betalningsutbytet på dessa bilaterala betalningsvägar.

En viktig förändring i valutaregleringen inträffade i december 1958, då kronan gjordes konvertibel även gentemot dollarn. Därefter behövdes inte längre någon övervakning av betalningsvägarna för betalningar till och från de flesta länder. Bara med ett mindre antal länder, främst i Östeuropa, behölls bilaterala betalningsavtal av handelspolitiska skäl. Dessa har senare efter hand avskaffats.

Vid halvårsskiftet 1963 gjordes principiellt viktiga formella ändringar i valutaförfattningarna. De löpande betalningarna undantogs helt från reglering, vilket överensstämde med den praxis som vuxit fram.

År 1969, då utvecklingen av den svenska betalningsbalansen kraftigt försämrades, infördes en restriktivare behandling av fyra betalningskategorier, nämligen svenska direkta investeringar i utlandet, återköp från utlandet av svenska värdepapper, emigrationsvaluta samt premiebetalning till utlandet

för livränte- och kapitalförsäkring. Dessa restriktioner kunde efter hand mildras och småningom i huvudsak frångås.

Efterhand som bytesbalansunderskott började uppträda 1974 blev den viktigaste åtgärden inom valutaregleringen att främja upplåning i utlandet av medel- och långfristig natur, något som tidigare medgivits restriktivt.

Under större delen av 1970-talet och framför allt 1980-talet har valutaregleringen genomgått en fortgående liberalisering. Allt fler slag av transaktioner har vidare delegerats till valutabankerna att handlägga.

De åtgärder som under de senaste åren vidtagits för att liberalisera och förenkla valutaregleringen initierades genom riksbanksfullmäktiges yttrande 1986 över valutakommitténs betänkande. I yttrandet slogs fast att endast de delar av valutaregleringen som framstod som centrala för penning- och valutapolitiken skulle undantas från liberalisering. Avregleringen inom de områden som skulle prioriteras startade 1986.

- Kravet på finansiering av direkta investeringar i utlandet genom upplåning i utländsk valuta avskaffades 1986.
- En väsentlig liberalisering vad avser företagsförvärv av fastigheter i utlandet genomfördes hösten 1987.
- Möjligheterna att köpa utländska aktier ökade 1988 genom att riksbanken då lämnade tillstånd på totalt 3 miljarder kronor till köp av utländska aktier utan switchförfarande.

19 januari

Riksbanksfullmäktige uttalade i en skrivelse till regeringen, att *valutaregleringen* i allt väsentligt borde avskaffas men med bibehållen beredskapslagstiftning. Samtidigt föreslogs fortsatt förordnande om valutareglering t.o.m. 30 juni 1990.

19 januari

Riksbanken företog ytterligare steg i avvecklingen av *valutaregleringen*. Inga begränsningar skulle i fortsättningen gälla för:

- köp av utländska aktier från utlandet,
- försäljning av svenska aktier till utlandet,
- juridiska personers köp av fast egendom i utlandet samt
- direkta investeringar.

27 april

Riksbanken beslutade höja *diskontot* från 8,5 till 9,5 procent med verkan fr.o.m. den 28 april 1989.

1 juni

Riksbanksfullmäktige beslutade att i allt väsentligt avveckla *valutaregleringen*. Beslutet skulle träda i kraft den 1 juli 1989.

Beslutet innebar att merparten av kvarstående restriktioner för både företag och privatpersoner avvecklades. En detaljerad redogörelse för nu gällande föreskrifter återfinns i valutastyrelsens verksamhetsberättelse.

15 juni

I en skrivelse till regeringen föreslog riksbanken, att *lagen om kreditpolitiska medel* skulle ses över och eventuellt omvandlas till en beredskapslag.

22 juni

Riksbanksfullmäktige ändrade beräkningssättet angående *kassakrav för banker*. Ändringen gällde förbindelserna på vilket kassakravet skulle beräknas och innebar en anpassning till avvecklingen av valutaregleringen.

29 juni

Riksbanken beslutade om regler för *emission av kronobligationer* i Sverige och utomlands att gälla efter den 1 juli. Riksbankens emissionskontroll skulle omfatta alla obligations- och förlagslån och certifikat i svenska kronor, oavsett om emissionen skedde i Sverige eller i utlandet och om emittenten var svensk eller utländsk.

Kontrollen skulle syfta till att ge riksbanken information om kapitalmarknaden samt möjlighet att övervaka, att lånevillkoren var lättöverskådliga

och inte relaterade till andra variabler än marknadsräntor. Ingen volymbe- Redog. 1989/90:15
gränsning åsyftades.

29 juni

Från 1 juli hade valutabankerna tillstånd att förränta kronor på konto för utlänningar enligt tidigare beslut. Riksbanken beslutade nu, att även andra banker än valutabankerna skulle få föra konton i svenska kronor eller utländsk valuta för utlänningar samt konto i utländsk valuta för valutainlänningar. Dock fick sådant konto, som ej fördes av valutabank, inte användas för betalningar mellan Sverige och utlandet.

21 september

Riksbanken beslutade vidga möjligheterna till köp och försäljning av *valuta i utlandet*. Fr.o.m. 1 oktober 1989 skulle följande gälla:

- belopp, som mottas från utlandet skulle utan tillstånd få växlas i utlandet före hemtagning till Sverige och
- tillstånd skulle lämnas av riksbanken till överföring av belopp till utlandet för växling där.

26 oktober

Fullmäktige i riksbanken hemställde hos regeringen om fortsatt förordnande om *räntereglering för livförsäkringsföretag* till utgången av 1990.

7 december

Riksbanken beslutade höja diskontot från 9,5 till 10,5 procent med verkan fr.o.m. den 8 december 1989.

Den internationella skuldkrisen

I mars 1989 tog den amerikanske finansministern Nicholas Brady initiativet till en förstärkt skuldstrategi. Avsikten var att utveckla den tidigare strategin, «Baker-planen», som baserades på att kombinera ekonomisk-politisk anpassning i skuldländerna med inhemsk och extern finansiering för att därigenom lägga grunden till en långsiktig ekonomisk tillväxt.

Skuldländernas ekonomiska utveckling blev under Baker-planen mindre gynnsam än den planerade, beroende på såväl interna som externa faktorer. Till en del torde detta förklaras av en minskad kapitaltillförsel utifrån. I sin tur kunde det reducerade inflödet delvis anses ha berott på den bristande viljan och förmågan till ekonomisk anpassning i många skuldländer. En ond cirkel hade uppstått.

Det nya i Brady-initiativet var att man tog itu med problemet med skuldbördans storlek. För ett land med en ohanterligt stor skuldbörda förslår ej nya krediter. Viljan till åtstramningsåtgärder och nya investeringar förblir otillräcklig eftersom de positiva resultaten till stor del försvinner ur landet i form av ökad skuldtjänst. Så länge som skuldsituationen är ohållbar fortsätter också kapitalflykten. Bradys förslag innebär konkret reduktion av vissa medelinkomstländers – huvudsakligen i Latinamerika – skulder till de internationella bankerna.

Skuldförhandlingarna skall, liksom tidigare, ske i samverkan mellan olika intressenter. I grunden skall ligga tillväxtorienterade ekonomiska anpassningsåtgärder som godkänts av Internationella valutafonden (IMF) och av Världsbanken (IBRD). Dessa institutioner bidrar även med finansiella resurser, varav en del öronmärkts för att underlätta debitorlandets förhandlingar med bankerna om en omläggning av skuldtjänsten (se vidare avsnitten «Förändringar i IMF:s låneordningar» jämte «Världsbanksgruppen»). De offentliga fordringarna, t. ex. statligt garanterade exportkrediter, omförhandlas inom ramen för den s.k. Paris-klubben.

Förhandlingarna mellan skuldlandet och bankerna bygger på den s.k. menynsatsen, dvs. den enskilda banken kan välja att göra sin insats i den form som passar banken bäst. Detta kan innebära t.ex. skuldreduktion, räntejustering eller nya krediter. Viktigt är att aktionen är frivillig. En central tanke är nämligen att lyckade skuldoperationer i förening med väl genomförda anpassningsåtgärder på sikt skall leda till normala relationer mellan långgivare och skuldland.

De länder som kommit längst i Brady-processen är Mexiko, Filippinerna och Costa Rica. Samtliga har erhållit IMF- och Världsbanksstödda anpassningsprogram och principavtal med långgivande banker¹. För närvarande väljer de individuella bankerna formerna för sina insatser. En avgörande fråga härvidlag är i vilken mån banker kommer att vara beredda att lämna nya krediter samtidigt som vissa, dock ej nödvändigtvis samma bankföretag,

¹ BIS lämnade, i samarbete med de amerikanska myndigheterna och med stöd av ett antal centralbanker, ett s.k. överbrygningslån till Mexico. Riksbanken medverkade i lånearrangemanget genom ett garantiåtagande.

tingas göra nedskrivningar. En viss volym nya krediter är nämligen en förutsättning för anpassningsprogrammets genomförande.

Redog. 1989/90:15

En viktig aspekt vid tillämpningen av den förstärkta skuldstrategin har varit de förtroendeskapande inslagen, särskilt den uttalade viljan i vissa skuld-länder att seriöst genomföra aviserade anpassningsåtgärder. Detta har i sig förbättrat situationen i dessa länder och bl.a. lett till sänkta inhemska räntor och en viss repatriering av kapital.

Det är dock ännu för tidigt att utvärdera Brady-initiativet. Det slutliga utfallet för de tre nämnda länderna kan nu ej bedömas och det går dessutom inte att säga i vilken mån strategin kan tillämpas för andra länder som närmast står i tur, bl.a. Argentina, Marocko och Venezuela.

När det gäller låginkomstländerna pågår genomförandet av de initiativ som tidigare tagits² i syfte att ge dessa länder ökad finansiering på gynnsamma villkor eller att reducera deras skuldbörda. Dessa initiativ inbegriper bl.a. IMFs, Internationella utvecklingsfondens (IDA) och Paris-klubbens verksamhet.

Under 1989 har dessutom avsatts 100 miljoner US-dollar ur IBRDs vinst för reduktion av de fattigaste ländernas skulder till privata kreditorer. Dessa länder kommer även, bl.a. som resultatet av ett svenskt initiativ, att få IDA-medel på förmånliga villkor – och bidrag från enskilda givarländer – för att underlätta betalningen av skulder till IBRD (se vidare avsnittet «Världsbanksgruppen»).

Likviditetsfrågor i Valutafonden

Förhandlingarna inom ramen för den nionde generella översynen av medlemmarnas kapitalinsatser (kvoter) i IMF inleddes redan under 1987. Diskussionen avser främst kapitalhöjningens totala storlek och fördelning på de enskilda medlemsländerna mot bakgrund av deras relativa ekonomiska och finansiella position. Enighet har ännu ej uppnåtts, men de olika ländernas positioner har under senare tid närmast sig varandra. Medan flertalet länder kan stödja en höjning på 50 – 100 procent har man, särskilt från amerikansk, brittisk och saudiarabisk sida ifrågasatt behovet av en höjning utöver 35 procent, bl.a. med hänvisning till att fondens resurssituation kan anses tillfredsställande³. Ej heller i frågan om kvothöjningens fördelning på olika medlemsländer har man kunnat enas. Grundprincipen är att de höjda kvotandelarna, så långt möjligt skall återspegla de enskilda medlemsländernas ekonomiska och finansiella styrka. Flertalet u-länder med en försvagad ekonomisk position förordar i stället att kapitalinsatserna – till vilka ländernas lånemöjligheter är relaterade – i betydande utsträckning höjs enligt proportionella principer. Å andra sidan gäller att vissa länder (Japan, Sydkorea och Iran) för egen del önskar erhålla specifika, stora höjningar på grund av den betydande skillnad som råder mellan dessa länders med ekonomiska och finansiella kriterier framräknade andelar i världsekonomin och deras faktiska kvotandelar i IMF.

² Se riksbankens förvaltningsberättelse för 1988.

³ I skrivande stund (januari 1990) tycks åsiktsskillnaderna ha reducerats ytterligare och en lösning inom intervallet 50–67 procent synes vara inom räckhåll.

Den nionde kvotöversynen skulle enligt tidsplanen varit avslutad i december 1989. På grund av nämnda oenighet i centrala frågor kunde denna tidsgräns ej hållas. Tidsramen för översynen har därför förlängts till utgången av mars 1990.

I avvaktan på slutförandet av kvotöversynen har beslutats att de maximala länegränserna under fondens politik för s.k. utvidgat lånetillträde (EAP) för 1990 skall kvarligga på samma nivå som tillämpats för 1989, dvs. 90/110⁴ procent (av kvoten) på årsbasis för s.k. stand-by avtal och totalt 270/330⁴ procent för treåriga⁵ strukturanpassningsprogram (s.k. EFF-avtal).

Dröjsmålen i samband med fullgörande av ränte- eller återbetalningsförpliktelser till Valutafonden fortsatte att öka under 1989. Vid den senaste halvårsöversynen i slutet av september 1989 hade elva länder betalningseftersläpningar på totalt 2 996 miljoner SDR (ca 24,6 miljarder kronor), att jämföra med 2 416 miljoner SDR vid samma tidpunkt år 1988. Två länder med betalningseftersläpningar (Haiti och Zaire) undanröjde dessa under 1989. Till de åtta länder, nämligen Guyana, Liberia, Peru, Somalia, Sierra Leone, Sudan, Vietnam och Zambia, som förra året hade så långvarig eftersläpning att de helt har avstängts från att utnyttja fondens finansiella resurser, har under 1989 tillkommit Panama och Honduras. För att balansera dröjsmålen görs i Valutafonden avsättningar av budgetmedel. Avsättningarna finansieras ytterst av ökade räntebetalningar för «skötsamma» låntagarländer samt lägre räntekompensation till de medlemsländer som har en kreditposition gentemot fonden.

Under våren 1989 började den s. k. «Collaborative Approach» tillämpas, varigenom medlemsländer med betalningseftersläpningar till fonden skall kunna få extra stöd för att avveckla sina dröjsmål och normalisera relationerna till IMF under förutsättning att de är beredda att genomföra starka och trovärdiga anpassningsprogram. Inom ramen för detta har Guyana ett s.k. fondövervakat program inriktat på ekonomiska anpassningsåtgärder utan ny kreditgivning från fonden. Efter en tid, och sedan dröjsmålen har reglerats, avses programmet avlösas av ett traditionellt fondprogram. Flera länder, däribland Sverige, ingår i en stödgrupp i syfte att ge finansiellt bistånd under den inledande anpassningsfasen. Dyliga finansiella stödgrupper är under bildande även för andra länder.

Förändringar i IMF:s låneordningar

Som ett resultat av diskussionerna inom Valutafonden av Brady-initiativet (se sid. 27–28) under våren 1989, skapades två kompletterande kreditmöjligheter för särskilt djupgående anpassningsprogram, vilka knöts till en bred omförhandling av ett lands utlandsskulder. För stöd till skuldreduktion kan medlemsländer utnyttja s.k. set asides. Dessa ges inom ramen för vanliga stand-by avtal eller EFF-avtal, genom att upp till ca 25 procent av lånebeloppet öronmärks för användning i samband med skuldreduktionsoperationer.

⁴ Den högre gränsen avser fall där betalningssvårigheterna är mycket stora och där anpassningsåtgärderna är särskilt omfattande.

⁵ Tidsangivelserna avser den period under vilken lånen utbetalas och det fondstödda anpassningsprogrammet pågår. Återbetalningsperioden är betydligt längre.

Dessutom kan särskilda s.k. *additionella medel* på, i normala fall, högst 40 procent av landets kvot utlånas i samband med räntestöd. Ett sätt att använda dessa additionella medel är att Valutafonden tillsammans med bilaterala och multilaterala kreditorer sammanför resurser som grund för visst räntestödsprogram. Dessa resurser kan då utgöra en form av garanti för att säkerställa att räntorna på de omförhandlade skulderna betalas enligt avtal. För såväl set asides som additionella medel är det ännu för tidigt att utvärdera deras effektivitet.

Under 1989 har det ägt rum en förändring i synen på begreppet *«financial assurances»*, dvs. att tillräcklig extern finansiering för låntagarlandet framför allt från bankerna skulle vara säkerställd i samband med valutafondsutlåning. Tidigare var detta en absolut förutsättning innan utbetalning av IMF:s medel genomfördes. Med den ökande komplexiteten i skuldländernas förhandlingar med de internationella affärsbankerna har dock denna regel kommit att tillämpas mer flexibelt.

ESAF, fondens utvidgade strukturanpassningsfacilitet för de fattigaste länderna, har kommit att användas i ökad utsträckning. Vid 1989 års slut hade 11 länder ingått avtal om ESAF-lån, vilka lämnas på mycket gynnsamma villkor. Sveriges bidrag – i form av gåva – utgör här 150 miljoner kronor per år under perioden 1988–1991.

Valutafondens löpande verksamhet

Under 1989 beviljades krediter uppgående till 9,6 miljarder SDR (härav 4,3 miljarder under de ordinarie resurserna) mot 2,9 miljarder SDR under 1988. Uppgången återspeglar bl.a. ökade åtaganden under Brady-initiativet. Utbetalningarna till låntagarländerna uppgick till 3,5 miljarder SDR – att jämföra med 1988 års utbetalningar om 3,1 miljarder. Härtill kommer utbetalningar 1989 av förvaltade medel (SAF/ESAF-faciliteterna) om 0,4 miljarder SDR. Återbetalningar på lämnade krediter utgjorde 5,9 miljarder SDR under 1989 mot 6,7 miljarder under 1988. Dessutom återbetalades under 1989 0,4 miljarder SDR av förvaltade medel. Den stora totalvolymen återspeglar den omfattande utlåningen från Valutafonden under de första åren på 1980-talet.

IMF:s kronbehållning och Sveriges nettoställning i IMF, vilken inräknas i den svenska valutareserven, framgår av tabell 1. Riksbankens nettoställning gentemot IMF förstärktes marginellt under 1989 med 3 miljoner SDR. Detta förorsakades av att återbetalningarna i kronor understeg användningen av kronor i fondens utlåning.

Riksbanken ingick år 1987 ett avtal med Valutafonden om frivilliga transaktioner i SDR. Inom ramen för detta har Valutafonden köpt och sålt SDR till riksbanken utöver det obligatoriska designationsförfarandet. Som en följd härav har riksbankens SDR-innehav under 1989 minskat med 39 miljoner SDR till 260 miljoner.

Medlemmarna i Valutafonden har ej heller under 1989 kunnat enas om en tilldelning av SDR under den s.k. femte basperioden, som inleddes 1987. Sedan starten av SDR-systemet år 1970 har medlemsländerna totalt tilldelats ca 21 miljarder SDR.

Under 1989 har Angola beviljats medlemskap i IMF. Antalet medlemsländer är därmed 152.

Redog. 1989/90:15

Tabell 1. IMF:s kronbehållning, Sveriges nettoställning i IMF och SDR-innehav

Uppgifter vid slutet av respektive år. Miljoner SDR

	Kronbehållning		Nettoställning ⁶ , belopp	SDR-innehav, belopp
	belopp	procent av kvoten		
1986	810,9	76	253,4	261
1987	786,9	74	277,4	208
1988	813,5	76	250,8	299
1989	810,7	76	253,6	260

⁶ Nettoställningen motsvarar summan av egentlig reservtranch (i reservtillgångar inbetalt insatskapital), särskild reservtranch (det belopp fonden netto disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet) och långivning till IMF. Vid utgången av 1989 innefattade nettoställningen inte någon långivning till IMF.

Världsbanksgruppen

I världsbanksgruppen ingår Världsbanken (IBRD), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Internationella finansieringsbolaget (IFC) och Multilaterala investeringsgarantiorganet (MIGA). Omfattningen och utvecklingen av gruppens utlåning framgår av tabell 2. Gränsen för att ett land skall kunna låna enbart från IDA – och därmed erhålla koncessionella medel – är för närvarande 580 US-dollar per capita. Antalet medlemmar i IBRD/IDA är, sedan Angola blev medlem 1989, 152.

Tabell 2. Världsbanksgruppens långivning under budgetåren 1984/85 – 1988/89⁷

Miljarder US-dollar

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
<i>Utfästelser</i>					
IBRD	11,4	13,2	14,2	14,8	16,4
IDA	3,0	3,1	3,5	4,5	4,9
IFC	0,9	1,2	0,9	1,3	1,7
Summa	15,3	17,5	18,6	20,6	23,0
<i>Utbetalningar</i>					
IBRD	8,6	8,3	11,4	11,6	11,3
IDA	2,5	3,2	3,1	3,4	3,6
IFC	0,4	0,5	0,5	0,9	0,9
Summa	11,5	12,0	15,0	15,9	15,8

⁷ Världsbanksgruppens budgetår loper 1 juli – 30 juni. För IFC ingår även bidrag till riskkapital.

Huvuddelen av Världsbankens (IBRD/IDAs) utlåning är inriktad på projektfinansiering. Som en följd av den internationella skuldkrisen används dock numera ca 25 procent av den totala utlåningen för att främja mer övergripande ekonomiska åtgärder, s.k. struktur- eller sektoranpassning.

Inom ramen för Brady-initiativet våren 1989 antog Världsbanken riktlinjer för IBRDs stöd till skuld- och skuldtjänstminskning avseende privata banklån. Om ett låntagarland med skuldproblem fullföljer ett tillfredsställande anpassningsprogram kan det dels få avsätta 25 procent av anpassningslånens totalbelopp över tre år som stöd för skuldreduktion, dels erhålla 15 procent av sitt totala treåriga låneprogram i additionellt stöd för minskning av räntan. De totala additionella medlen från IBRD får, inom ramen för Brady-initiativet, maximalt uppgå till 6 miljarder US-dollar 1989/90 – 1991/92. Stödet skall utgå som vanliga IBRD-lån; garantier skall endast användas i exceptionella och starkt berättigade fall. I juni 1989 erhöll Mexico och Venezuela anpassningslån där stöd för skuldreduktion kan komma att utgå. Detta bestäms av Världsbankens direktion vid en senare tidpunkt, då avtalen med affärsbankerna förhandlats färdigt. I december erhöll Filippinerna medel inom ramen för Brady-initiativet.

Vid slutet av budgetåret 1988/89 hade IBRD 128 miljarder US-dollar i utfästa lån till medlemsländerna. Utbetalda och utestående lån uppgick till 78 miljarder US-dollar, dvs. 62 procent av summan av tecknat kapital, reserver och vinst⁸. Nettoutbetalningarna (utbetalningar minus amorteringar) under budgetåret minskade från 3,4 miljarder US-dollar till 1,9 på grund av stora frivilliga tidigarelagda betalningar av vissa medlemmar (främst Rumänien).

IBRD får medel till sin utlåning huvudsakligen genom upplåning, där bankens kapital utgör garantin. Vid utgången av bankens budgetår 1988/89 uppgick medel- och långfristig upplåning till 75 miljarder US-dollar. Under detta budgetår lånade IBRD totalt upp 9,3 miljarder US-dollar. Räntan på lån från IBRD, som står i relation till de genomsnittliga upplåningskostnaderna, var vid utgången av 1989 7,74 procent.

IBRDs auktoriserade kapital⁹ är efter 1988 års allmänna kapitalhöjning 171,4 miljarder US-dollar. Per den 30 juni 1989 var nära 116 miljarder US-dollar tecknade. Man räknar med att de finansiella resurserna skall medge att banken utökar sin låneverksamhet med ca 10 procent per år under de närmaste fyra åren. Eventuella effekter av bankens medverkan i Brady-initiativet för skuldlättnad har då inte medräknats.

I april 1989 gjordes den svenska andelsteckningen i 1988 års kapitalhöjning. Sverige har nu 14 974 andelar (1 806,4 miljoner US-dollar) i tecknat kapital. Sveriges riksbank svarade, som sedvanligt är, för den svenska inbetalningen (3 procent av tecknat belopp). Denna gjordes dels kontant i US-dollar (0,3 procent eller motsvärdet av 15,2 miljoner kronor), dels i form av en skuldsedel uppdelad i tre lika delar på åren 1989–1991 (2,7 procent eller totalt 134,4 miljoner kronor). Resterande del – 97 procent – är garantikapital. I likhet med tidigare är regeringen garant för täckning av förluster, som kan uppkomma på tecknat kapital.

Ackumulerade avsättningar till följd av att medlemsländer inte fullgjort betalningar på lån från IBRD uppgick till 800 miljoner US-dollar vid slutet av budgetåret 1988/89. Avsättningarna gällde nio länder. Volymen lån där

⁸ Enligt bankens stadga får utestående och utbetalade lån inkl. garantier inte överstiga summan av tecknat kapital, reserver och vinst.

⁹ Det maximala belopp medlemmarna bemyndigat kapitalet att uppgå till.

ränta ej erlades, uppgick till drygt 4 procent av bankens låneportfölj (3.6 procent 1987/88). Vinsten minskade till följd därav med 263 miljoner US-dollar.

Redog. 1989/90:15

Dessa avsättningar förändrar inte bilden av IBRDs finansiella styrka. Dess obligationer klassas som «AAA» – högsta kreditvärdighet – på de internationella kapitalmarknaderna. Vinstnivån, dvs. vinsten som andel av genomsnittliga omsättningstillgångar och utlåning, ökade från 0,98 procent 1987/88 till 1,09 procent 1988/89.

Utav IBRDs vinst på drygt 1 miljard US-dollar 1988/89 (samma som 1987/88) överfördes allt utom 100 miljoner US-dollar till de allmänna reserverna. De 100 miljonerna överfördes till en särskild skuldreduktionsfacilitet för länder, som endast får låna från IDA. Syftet är att dessa länder skall kunna erhålla medel – i samband med ekonomisk anpassning – för att minska kommersiella skulder.

Under budgetåret 1988/89 beslöts vidare att använda en mindre del av återbetalningarna på tidigare IDA-lån som stöd till länder, som nu erhåller enbart IDA-lån men som tidigare var tillräckligt rika för att även låna från IBRD. Stödet ges i samband med ekonomiska anpassningsprogram. Avsikten är att bistå dessa länder vid återbetalningar på IBRD-lån, som ju sker till en marknadsrelaterad ränta.

I december 1989 fattades en principöverenskommelse om en nionde påfyllnad av IDAs resurser med totalt ca 15 miljarder US-dollar. Medlen är avsedda för verksamheten fr.o.m. juli 1990 t.o.m. juni 1993. Ett femtiotal låginkomstländer kan potentiellt få lån från IDA. Sverige bidrar med 843 miljoner kronor/år under denna treårsperiod.

Hösten 1989 beslöt Sverige om ytterligare bistånd på 265 miljoner kronor för insatser inom ramen för Världsbankens (IDAs) särskilda program för de djupt skuldsatta låginkomstländerna i Afrika söder om Sahara.

Vid slutet av 1989 godkände MIGAs styrelse de första investeringsskyddsgarantierna. Vid samma tidpunkt hade 57 medlemsländer ratificerat MIGA-konventionen (14 industriländer och 43 u-länder). Norden har fr.o.m. 1989 erhållit en egen plats i styrelsen.

Till den åttonde påfyllnaden av IDA gjorde Sverige under året en tredje delbetalning på 800,6 miljoner kronor via en skuldsedel deponerad i riksbanken. Till den år 1985 beslutade kapitalhöjningen i IFC gjordes en fjärde inbetalning på 10,5 miljoner kronor.

Övrigt internationellt finansiellt samarbete

Till Afrikanska utvecklingsbanken gjordes den tredje inbetalningen under den fjärde allmänna kapitalökningen. Detta skedde i form av en skuldsedel på 14,4 miljoner kronor. Till Afrikanska utvecklingsfonden inbetalades – också i form av en skuldsedel – 255 miljoner kronor, vilket utgjorde den andra delbetalningen under den femte påfyllnaden.

Till Asiatiska utvecklingsfonden gjordes den tredje inbetalningen under den fjärde påfyllnaden. Detta skedde i form av en skuldsedel på 91,4 miljoner kronor.

Till Interamerikanska utvecklingsbanken inbetalades – också i form av en

skuldsedel – 160 328 kronor, vilket utgjorde den tredje och sista inbetalningen under den sjätte påfyllnaden av «ordinarie kapitalet».

Redog. 1989/90:15

Till det höjda grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken gjordes den andra inbetalningen på SDR 5,6 miljoner. Två inbetalningar på totalt SDR 14,9 miljoner gjordes dessutom under året till Nordiska utvecklingsfonden.

Överenskommelsen mellan riksbanken och Federal Reserve Bank of New York om ömsesidiga kreditfaciliteter i form av dollar och kronor förlängdes 1989 för ytterligare ett år. Det belopp som avtalet omfattar uppgår till 300 miljoner US-dollar. Arrangemanget har ej utnyttjats under året.

Riksbanken svarar för landets försörjning med sedlar och mynt. Enligt lag har riksbanken ensam rätt att ge ut sedlar och mynt samt att bestämma om utformningen av dessa. Sedlar och mynt som ges ut av riksbanken är lagliga betalningsmedel. Sedlar får ges ut med valörerna tio, tjugo, femtio, ett-hundra, femhundra, ettusen och tiotusen kronor. Mynt får ges ut med valörerna tio öre, femtio öre, en krona, fem kronor och tio kronor. Dessutom får minnes- och jubileumsmynt med andra valörer ges ut.

Riksbankens region- och kassakontor har till uppgift att tillhandahålla sedlar och mynt åt post och banker liksom att mottaga de sedlar och mynt som föranleds av överskott hos post och banker. Riksbankens depåer har motsvarande uppgift i första hand vad gäller sedlar.

Vid sidan av den service som riksbanken alltid tillhandahållit har banken i enlighet med uttalande av 1982/83 års riksdag sedan 1984 även avgiftsbelagd service på betalningsmedelsområdet. Riksbanken har sålunda åtagit sig att i samband med ut- och inväxling av sedlar och mynt mot avgift tillhandahålla tjänster utöver den fastlagda servicenivån.

Sedlar

Värdet av utelöpande sedlar uppgick vid utgången av 1989 till ca 66 miljarder kronor, vilket är en ökning med 11 procent under året (se tablå).

Tablå

	1986	1987	1988	1989
Utelöpande sedlar vid årets slut:				
miljoner kronor	54 050	56 303	59 451	66 079
proc. förändring	12,4	4,2	5,6	11,1
Inströmning:				
miljoner kronor	106 959	117 687	129 820	149 937
proc. förändring	6,6	10,0	10,3	15,5
miljoner sedlar	1 001	992	1 011	1 081
proc. förändring	-0,6	-0,9	1,9	6,9
Utströmning:				
miljoner kronor	112 607	119 977	133 326	157 252
proc. förändring	10,5	6,5	11,1	17,9
miljoner sedlar	1 003	972	1 009	1 107
proc. förändring	1,4	-3,1	3,8	9,7

In- och utströmningen av sedlar ökar som framgår av tablan snabbare i värde än i antal. Detta speglar den successiva övergången till högre sedelvalörer. I maj 1985 introducerades en 500-kronorssedel. Det var då den första sedeln i en ny serie av svenska sedlar. Vid utgången av 1989 svarade 500-kronorssedeln för ca 14 procent av den utelöpande sedelstockens värde.

I mars 1987 påbörjades utbytet av 100-kronorssedlar. Den nya 100-kronorssedeln svarade vid utgången av 1989 för 86 procent av de utelöpande 100-kronorssedlarna. 100-kronorssedlarna svarade vid utgången av 1989 för 24 procent av de utelöpande sedlarnas värde.

När den nya 100-kronorssedeln började spridas framfördes viss kritik mot

att 100- och 500-kronorssedlarna var för lika. Farhågor uttrycktes för förväxling av de båda sedlarna. Mot denna bakgrund begärde riksbanken hos Tumba Bruk förslag till ett antal alternativt utformade 500-kronorssedlar. Efter samråd med företrädare för handel, post, banker, konsumentverket, automatindustrin samt De Synskadades Riksförbund beslutade riksbanken hösten 1988 att byta färg på 500-kronorssedeln.

Den nya 500-kronorssedeln – på vilken den blå färgen har ersatts av rött – introducerades i september 1989. Redan efter tre månader svarade den nya sedeln för 68 procent av de utelöpande 500-kronorssedlarna.

I november 1989 lanserades en ny 1 000-kronorssedel. Även denna sedel har snabbt slagit igenom hos allmänheten.

Vid utgången av år 1987 upphörde vissa äldre sedlar vara giltiga betalningsmedel. Under 1989 har riksbanken växlat in 12 miljoner kronor av dessa äldre sedlar.

Några fall av sedelförfalskning genom färgkopiering har upptäckts under 1989. Genom information till allmänheten förväntas uppmärksamheten mot dylika falsarier öka.

Mynt

Under 1989 gavs två minnesmynt ut med anledning av Sveriges arrangemang av 1989 års världsmästerskap i ishockey. Det ena myntet var ett silvermynt på 200 kronor i en upplaga på 80 000 exemplar. Det andra myntet var ett guldmynt på 1 000 kronor i en upplaga på 20 000 exemplar. Efterfrågan på guldmyntet överensstämde i stort med den präglade upplagan medan drygt 15 000 silvermynt har returnerats.

Ett stort antal remissinstanser har under 1989 lämnat synpunkter på en utredning om ett 10-kronorsmynt. Synpunkterna i remissvaren har lett till fortsatt utredning – i första hand för att finna en lämplig nickelfri legering. Beslut i frågan har därför inte fattats under året.

Sedelräkning

Rationaliseringen av arbetet med sedlar och mynt har fortsatt under 1989. Andelen sedlar som räknades och sorterades maskinellt ökade under året till 77 procent. Detta torde vara mycket nära den optimala maskinsorteringsgraden med nuvarande relation mellan löne- och maskinkostnader.

Avgiftsbelagda tjänster

Intäkterna från riksbankens avgiftsbelagda service på betalningsmedelsområdet har fortsatt att öka snabbt. Sammanlagt har riksbanken under 1989 fakturerat ca 30 miljoner kronor för denna service. Detta innebär att prognosen för året överskridits med nästan 20 procent. För år 1990 är prognosen ca 33 miljoner kronor, dvs. en fortsatt ökning med ca 10 procent.

Riksbankens försäljning av premieobligationer per postorder har rönt stort intresse och har under 1989 givit intäkter på 8 miljoner kronor.

Riksbankens kontor blir genom affärsverksamheten bättre fungerande administrativa enheter och den personalminskning som föranleds av övergången till maskinell sedelsortering har kunnat hanteras på ett smidigt sätt.

I detta avsnitt redovisas vissa under året vidtagna organisatoriska förändringar inom riksbanken samt vissa administrativa åtgärder. Vidare lämnas en sammanställning av under året avgivna remissyttranden.

Riksbankens organisation

Fullmäktige beslöt den 9 mars 1989 att utse Anders Sahlén till vice riksbankschef. Samtidigt utsågs Thomas Franzén att såsom tillförordnad vice riksbankschef ersätta Kurt Eklöf under dennes sjukfrånvaro. Thomas Franzén utsågs därefter den 1 juni 1989 till vice riksbankschef efter det att Kurt Eklöf övergått till att arbeta som sakkunnig i riksbanken. Thomas Franzén har även till uppgift att vara ledamot och ordförande i riksbankens valutastyrrelse.

Senare års utveckling på de finansiella marknaderna har, särskilt efter valutaregleringens avveckling, upplöst den tidigare naturliga skillnaden mellan inhemska och utländska marknader. Därigenom har förutsättningarna för riksbankens traditionella organisationsuppdelning mellan avdelningar som verkade mot utlandssidan (utrikesavdelningen) och sådana som verkade utslutande mot den inhemska sidan (kreditmarknadsavdelningen, fondavdelningen) ändrats. Som följd härav har en genomgripande omorganisation av riksbankens avdelningsorganisation genomförts under 1989.

Vid omorganisationen har eftersträvat en förbättrad samordning av penning- och valutapolitiken, ett bättre utnyttjande av ekonomiska avdelningen för analys av frågor med anknytning till den operativa verksamheten och en effektivisering av insamling och analys av betalningsbalansstatistiken efter valutaregleringens avskaffande. Därutöver har back-office-funktionen klarare skilts från handlar-/investerarfunktionerna.

I den nya organisationen fördelas riksbankens samtliga avdelningar och sekretariat, med undantag av revisionsavdelningen som är direkt underställd fullmäktige, mellan riksbankschefen och de två vice riksbankscheferna.

Direkt under riksbankschefen ligger direktionssekretariatet, betalningsmedelsavdelningen och administrativa avdelningen. Dessa enheters verksamhetsinriktning och indelning förändrades endast på så sätt att organisationskontoret bröts ut till en självständig ADB-avdelning.

Vad gäller de s.k. policy-avdelningarna har strävan varit att organisatoriskt separera frågor som rör penning- och valutapolitiken å ena sidan och institutionella/strukturella frågor å andra sidan. I enlighet härmed har till en avdelning, penning- och valutapolitiska avdelningen, sammanförts alla marknadsoperationer på såväl penning- som valutamarknaden.

Som pendang till den penning- och valutapolitiska avdelningen organiserades en avdelning, finansmarknadsavdelningen, till vilken sammanfördes institutionella/strukturella frågor oberoende av om verksamheten är inriktad mot Sverige eller utlandet. Inom finansmarknadsavdelningen handlägges därmed ärenden rörande etableringsfrågor för finansinstitut inom och utom landet, rörelse regler och koncernregler med hithörande lagstiftning och allmän institutionell lagstiftning. För att organisatoriskt skilja back-office från handlarsidan har vidare back-office-funktionen för samtliga marknadsope-

rationer förts till finansmarknadsavdelningen.

Redog. 1989/90:15

För produktion av betalningsbalansstatistik har de tjänstemän inom ekonomiska avdelningen som huvudsakligen var sysselsatta med statistikproduktion sammanförts med valutaavdelningens statistikgrupp till en ny avdelning, betalningsbalansavdelningen. Ekonomiska avdelningen har i övrigt behållits intakt.

Nu gällande organisationsplan redovisas som bilaga till denna berättelse.

Riksbanksdirektören Lars Nyström utsågs den 1 juni 1989 till chef för finansmarknadsavdelningen. Bertil Persson och Tommy Blomberg förordnades till riksbanksdirektörer med bibehållet chefsansvar för administrativa avdelningen respektive betalningsmedelsavdelningen. Vidare förordnades Mats Josefsson, Kari Lotsberg och Eva Srejber till biträdande riksbanksdirektörer med uppgift: Mats Josefsson att vara biträdande chef för finansmarknadsavdelningen, Eva Srejber att vara chef för penning- och valutapolitiska avdelningen och Kari Lotsberg med bibehållet chefsansvar för ekonomiska avdelningen.

Därutöver förordnades Louise Eidsmo, Göran Lind och Robert Sparve till bankokommissarier med uppgift: för Louise Eidsmo att vara chef för ADB-avdelningen samt för Göran Lind och Robert Sparve med i övrigt oförändrad ställning och arbetsuppgifter. Sparve förordnades i november 1989 att för tiden 1 januari – 31 december 1990 vara biträdande riksbanksdirektör och chef för direktionssekretariatet.

Under hösten 1989 lämnade Tommy Blomberg och Mats Josefsson sina tjänster vid riksbanken.

Till den ledigförklarade tjänsten som riksbanksdirektör och chef för betalningsmedelsavdelningen beslöt fullmäktige den 29 september 1989 förordna Kersti Eriksen från och med den 2 januari 1990.

Riksbanken lade våren 1983 fast riktlinjerna för riksbankens regionala organisation. Vid 1990 års ingång fanns inom betalningsmedelsavdelningen nio regioner och inom dessa tio kassakontor och tre riksbanksdepåer. Antalet enheter i den regionala organisationen har under 1989 minskats med en sedan kassakontoret i Kalmar lades ner i mitten av mars. Detta kassakontor ersattes med en riksbanksdepå. Pågående och planerade investeringar i fastigheter redovisas i avsnittet «Riksbankens bokslut».

Några viktiga förvaltningsärenden

Under våren 1989 beslöt fullmäktige anta framlagt förslag till projektering för installation av en ny säkerhetsanläggning vid huvudkontoret och för vissa byggnadsinvesteringar som borde utföras i samband därmed för att förbättra säkerheten eller för att rationalisera värdehanteringen.

Vidare beslöt fullmäktige under våren godkänna produktionsstart av en ny 1 000-kronorssedel. Den nya sedeln, framställd med utnyttjande av den allra senaste tekniken för säkerhetstryck, började lämnas ut den 22 november 1989. Sedeln har vattenmärke och säkerhetstråd, som syns när sedeln hålls mot ljuset. Därtill har bland annat ena sidans vänsterdel försetts med ett svagt ruttmönster innehållande koncentriska cirklar och vid en av cirkelarna, som beskriver vädarsolsfenomenet, finns en mikrotext inlagd.

Fullmäktige fattade den 27 juli 1989 beslut om nya föreskrifter om utgivande av sedlar på femhundra kronor. Sedlarna lämnades ut i allmänna rörelsen från och med den 4 september 1989. Den nya 500-kronorssedeln trycks i en röd färgton med utfallande offsettryck. Sedeln är försedd med vattenstämpel och har en inlagd lodrätt löpande säkerhetstråd. Beslutet om utgivande av den nya sedeln fattades redan den 20 oktober 1988 med anledning av att kritik riktats mot att förväxlingsrisk förelåg med 100-kronorssedeln.

Vid bolagsstämman den 15 juni 1989 i det av riksbanken helägda dotterbolaget AB Tumba Bruk beslöts bl. a. att utdelningen på aktierna skulle vara 3 procent dvs. 1,08 miljoner kronor. Till styrelseledamöter valdes: advokaten Johan Gernandt, ordförande, direktörerna Bengt Mossberg, Bengt Åke Berg, Hans Carlsson, Gunnar Dahlsten, Lars Engström och Lennart Siltberg, riksbanksdirektören Åke Gustafsson samt riksdagsmannen Roland Brännström.

Riksbankens behov av sedlar svarar för en allt lägre andel av Tumba Bruks totala leveranser av papper och tryck. Under 1988 uppgick andelen till ca en fjärdedel. Resten av försäljningen sker på olika marknader, till största delen utomlands. Efterfrågan på företagets produkter ökade under loppet av 1988, vilket dock påverkade volymerna mer än prisnivån.

Företagets samlade intäkter ökade under 1988 från 277 miljoner kronor till 363 miljoner kronor, vilket är en ökning med drygt 31 procent. Resultatet för 1988, som uppgick till 14,3 (17,8) miljoner kronor före bokslutsdispositioner och skatt, har påverkats av ökade kostnader i samband med omställningen av produktionen av sedlar från hemmamarknad till export, liksom av kostnader i samband med igångkörning av nya produktionslinjer och nya produkter. Resultatet har påverkats positivt av värdestegringsvinster på ingående lager, medan det däremot justerats ned med närmare 5 miljoner kronor som en engångseffekt av förändrade principer för lagervärderingen.

Fullmäktige har beslutat att med AB Tumba Bruk träffa avtal om tillverkning av minnesmynt i anledning av Vasamuseets invigning den 15 juni 1990.

Revisionsenheten vid riksbanken utför enligt 35 § lagen om Sveriges riksbank från och med den 1 juli 1989 revision av riksdagens förvaltningskontor, riksdagens ombudsmän, riksdagens revisorer och Nordiska rådets svenska delegation. Med anledning härav fastställde fullmäktige den 29 september 1989 ny instruktion för riksbankens revisionsavdelning.

Fullmäktige fastställde den 21 december budgeten för 1990. Denna behandlas under avsnittet «Riksbankens bokslut».

Även ny bokföringsinstruktion för riksbanken fastställdes av fullmäktige den 21 december 1989.

12.1 § 8 Ansökan från Montagu International Holdings om förvärv av Banque Nationale de Paris Sverige AB

12.1 § 9 Framställning från Kommunlänse institutet AB under firmaändring till Fastighets- och Kommunlänse aktiebolaget PKFakab om ändring av bolagsordningen

26.1 § 4 Delbetänkande från riksgäldskommittén. Riksgäldskontoret – från riksdagens verk till regeringens myndighet (SOU 1988:59)

26.1 § 5 Lagstiftning och regler rörande PmC

2.2 § 3 Framställning ang. Stockholms fondbörs avgiftsuttag

23.2 § 3 Betänkandet Hushållens skuldsättning (SOU 1988:55)

9.3 § 3 Ansökan från Jämtlands Folkbank om tillstånd att förvärva aktier i och konvertibla skuldebrev utgivna av PM Capital Markets Aktiebolag

9.3 § 4 Ansökan från Föreningsbankernas Bank om tillstånd att förvärva aktier i Calamus AB

9.3 § 5 Ansökningar från Trygg Finans AB m. fl. och från Skandinavien Finans AB m. fl. om tillstånd att driva finansieringsverksamhet

9.3 § 7 Ansökan från PKbanken om tillstånd att öppna filialkontor i London

23.3 § 2 Kreditmarknadskommitténs slutbetänkande Förnyelse av kreditmarknaden (SOU 1988:29) och Promemorian Reformering och internationell anpassning av kapitalkravet i svenska kreditinstitut (Ds Fi 1988:70)

23.3 § 4 Skrivelse från Allmänna Pensionsfonden, första, andra och tredje fondstyrelserna, angående ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden avseende fondstyrelsens rätt att förvärva fast egendom

23.3 § 5 Ansökan från Sparbanken Alfa om tillstånd att få driva fondkommissionsrörelse

6.4 § 3 Skrivelse från Allmänna Pensionsfonden, fjärde fondstyrelsen, med förslag till ändringar i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden

20.4 § 2 Ansökan från Nya Sparbanken om tillstånd att få bedriva fondkommissionsrörelse i begränsad omfattning

20.4 § 3 Röstvärdeskommitténs betänkande Aktiers röstvärde (SOU 1986:23) samt ägarutredningens huvudbetänkande Ägande och inflytande i svenskt näringsliv (SOU 1988:38)

27.4 § 4 Skrivelse från PKbanken med hemställan om tillstånd att förvärva aktier i ett planerat återförsäkringsbolag i Luxemburg

27.4 § 5 Ansökan från Arapt Partners AB under namnändring till Arapt Partners Fondkommission AB att driva fondkommissionsrörelse

27.4 § 6 Skrivelse från Sparbankernas Bank med hemställan om tillstånd att förvärva samtliga aktier i SPAFI Sparbankernas Fastighetsfinansieringsaktiebolag och herefter tillskjuta nytt aktiekapital i SPAFI samt skrivelse från SPAFI med hemställan om godkännande av ändringar i bolagsordningen för SPAFI

18.5 § 5 Framställningar från Svensk Fastighetskredit AB och Svenska In-teckningsgaranti AB (SIGAB) om ändringar i bolagsordningar

1.6 § 4 Ansökan från PKbanken om tillstånd att förvärva samtliga aktier i Sveriges Investeringsbank AB

22.6 § 5 Bankfilialgruppens förslag Utländska bankfilialer i Sverige (Ds 1989:13) Redog. 1989/90:15

22.6 § 6 Förslag av PenningmarknadsCentralen PmC Aktiebolag rörande införandet av ett nytt penningmarknadssystem

13.7 § 3 Skrivelse från styrelsen i Stockholms fondbörs med anhållan om ändring i 19 § förordningen (1979:996) om Stockholms fondbörs

13.7 § 4 Skrivelse från fullmäktige i riksgäldskontoret med hemställan om ändring i 22 § förordningen (1979:996) om Stockholms fondbörs

27.7 § 4 Ansökan om godkännande av ändring i bolagsordningen för Gota Kredit Aktiebolag Gigab

27.7 § 5 Ansökan om godkännande av ändring i bolagsordningen för Sveriges Investeringsbank under namnändring till PKföretagskredit AB

10.8 § 3 Skrivelse från Allmänna pensionsfonden, första, andra och tredje fondstyrelserna, med förslag till ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden.

24.8 § 3 Utkast till lagrådsremiss ang. pantsättningsreglerna i försäkringsrörelselagen, m.m.

24.8 § 4 Betänkandet Hushållssparandet – Huvudrapport från spardelegationens sparundersökning (SOU 1989:11)

24.8 § 5 Promemorian Livförsäkringar med fondanknytning, förslag från bank- och försäkringsrörelsegruppen (Ds 1989:35)

24.8 § 6 Framställning från bankinspektionen ang. ändring av avgifterna för inspektionens verksamhet

7.9 § 2 Betänkandet Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn (SOU 1989:16)

7.9 § 3 Framställning från försäkringsinspektionen om rätt för svenska försäkringsbolag att förmedla försäkringar till utlandet m.m.

7.9 § 4 Finansieringsutredningens betänkande Statligt finansiellt stöd? (SOU 1989:24) och rapporter till finansieringsutredningen (SOU 1989:25)

7.9 § 5 Ansökan från Aktiv Placering AB om tillstånd att förvärva ytterligare aktier i Aktiv Placering Fondfinans AB samt om godkännande av ändrad bolagsordning för Aktiv Placering Fondfinans AB

5.10 § 2 Betänkandet Reformerad företagsbeskattning (SOU 1989:34), betänkandet Reformerad inkomstbeskattning (SOU 1989:33) och betänkandet Inflationskorrigerad inkomstbeskattning (SOU 1989:36)

19.10 § 2 Framställning ang. Stockholms fondbörs avgiftsuttag

19.10 § 3 Promemoria «Förslag till ändringar i finansieringssystemet för framtida utgifter för använt kärnbränsle».

2.11 § 2 Betänkandet Ny bostadsfinansiering m.m. (SOU 1989:71)

2.11 § 3 Ansökan om tillstånd för utländskt bankföretag att driva verksamhet från representationskontor i Sverige

16.11 § 3 Ansökningar från PKbanken, Svenska Handelsbanken och Skandinaviska Enskilda Banken om förlängning av tillstånd till etablering av filialer i Cayman Islands

21.12 § 3. Promemoria angående Ändrade regler om utländska företagsförvärv (Ds 1989:57)

21.12 § 4. Ansökan från PKkredit AB om godkännande av ändringar i bolagsordningen

Tillgångar, Mkr		Balans		
		1989	1988	1987
Guld och utländska tillgångar				
Guld	Not 1	1 167	1 168	1 168
Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	Not 2	2 145	2 482	1 735
Reservposition i Internationella valutafonden	Not 3	2 075	2 080	2 296
Utländska banker och värdepapper m. m., nettobelopp	Not 4	55 317	48 011	45 089
Guld och valutareserv		60 704	53 741	50 288
Sveriges andel i Internationella återuppbyggnadsbankens grundfond, inbetalt belopp	Not 5	593	444	444
Övriga utländska tillgångar	Not 6	5	3	3
Inhemska tillgångar				
Skattkamarväxlar	Not 7	—	13 685	18 354
Övriga statspapper m. m.	Not 8	58 461	79 225	77 343
Statspapper och obligationer		58 461	92 910	95 697
Utlåning, riksgäldskontoret	Not 9	30 442	—	—
Utlåning, banker	Not 10	27 868	17 403	2 402
Utlåning, allmänheten	Not 11	39	141	340
Utlåning		58 349	17 544	2 742
Övriga inhemska tillgångar	Not 12	103	42	3 228
Summa tillgångar		178 215	164 684	152 402
Inom linjen förda poster 1989: 1 655 mkr not 38				

räkning**Skulder och eget kapital, Mkr**

		1989	1988	1987
Utländska skulder				
Nettotilldelning av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden . . .	Not 2	2 017	2 035	2 047
Övriga utländska skulder	Not 13	90	1	35
Inhemska skulder				
Checkräkning, staten	Not 14	—	7	8
Checkräkning, banker	Not 15	—	—	19
Checkräkning, övriga	Not 16	5 381	3 641	2 585
Checkräkning		5 381	3 648	2 612
Kassakravsmedel, banker	Not 17	12 107	11 518	7 556
Kassakravsmedel, finansbolag	Not 18	3 759	4 238	—
Kassakravsmedel		15 866	15 756	7 556
Konton för investering m. m.		17 335	14 765	12 982
Särskilda investeringskonton		452	588	1 034
Förnyelsekonton		1 019	1 375	2 088
Likviditetskonton, kommuner		—	—	4 370
Likviditetskonton, företag		7 724	6 791	7 538
Särskilda räkningar	Not 19	26 530	23 519	28 012
Övriga inhemska skulder	Not 20	3 012	2 175	327
Utelöpande sedlar och mynt				
Sedlar	Not 21	66 079	59 451	56 303
Mynt	Not 22	2 229	2 063	1 922
Utelöpande sedlar och mynt		68 308	61 514	58 225
Resultatutjämningskonto	Not 23	30 755	29 934	27 900
Eget kapital	Not 24	19 503	18 678	18 670
Årets resultat		6 753	7 424	7 018
Summa skulder och eget kapital		178 215	164 684	152 402

Resultaträkning

Redog. 1989/90:15

Mkr

		1989	1988	1987
Utländska rörelsen				
Ränteintäkter	Not 25	4 049	3 023	4 202
Räntekostnader	Not 26	- 171	- 135	- 158
Omvärdering av valutor	Not 27	-1 476	- 164	-2 063
Summa utländska rörelsen		2 402	2 724	1 981
Inhemska rörelsen				
Ränteintäkter av statspapper m.m.	Not 28	5 494	7 915	8 822
Ränteintäkter av utlåning till banker m. m.	Not 29	4 062	1 618	711
Räntekostnader	Not 30	-3 883	-2 858	-1 195
Omvärdering av värdepapper	Not 31	-	-	13 321
Summa inhemska rörelsen		5 673	6 675	21 659
Förvaltningsintäkter	Not 32	69	65	64
Förvaltningskostnader	Not 33	- 582	- 553	- 486
Övriga intäkter	Not 34	24	-	-
Övriga kostnader	Not 35	- 12	-	-
Extraordinära intäkter	Not 36	-	547	-
Resultat före bokslutsdispositioner		7 574	9 458	23 218
Bokslutsdisposition				
Avsättning till resultat- utjämningskonto	Not 37	- 821	-2 034	-16 200
Årets resultat		6 753	7 424	7 018

Kommentar till resultat och balansräkning

Riksbankens resultat för 1989 uppgick till 6 753 mkr vilket är 671 mkr mindre än föregående år. Resultatet före bokslutsdispositioner uppgick till 7 574 mkr. Avkastningen i den utländska rörelsen uppgick till 2 402 mkr och i den inhemska rörelsen till 5 673 mkr.

I jämförelse med föregående år har resultatet före bokslutsdispositioner minskat med 1 884 mkr. Minskningen är en följd av den under året förda penningpolitiken där framför allt de stigande räntorna inneburit lägre marknadsvärden på riksbankens svenska värdepappersinnehav. En annan effekt är högre räntekostnader för medel som deponerats i riksbanken.

Resultatminskningen fördelas i huvudsak på 322 mkr i den utländska rörelsen och 1 002 mkr i den inhemska rörelsen. Jämförelsen med 1988 påverkas också av att extraordinära intäkter det året förbättrade resultatet med 547 mkr.

För den utländska rörelsen har den under året utökade valutareserven givit en ökning av ränteintäkterna med 1 026 mkr, medan effekten av omvärderingen av valutor ökat kostnaderna med 1 312 mkr till 1 476 mkr.

För den inhemska rörelsen har framför allt den under året höga räntenivån inneburit att ränteintäkterna av utlåning till banker m. m. ökat med 2 444 mkr. Till viss del (ca 364 mkr) beror de ökade ränteintäkterna också på att utlåning till riksgäldskontoret från och med 1989 sker till marknadsmässig ränta. Tidigare år fördes motsvarande kortfristiga utlåning till statsverket som en avräkningspost (skattkamarväxlar) under posten statspapper och obligationer. Den under året höjda räntenivån i kombination med ett minskat innehav av inhemska värdepapper har emellertid också inneburit att avkastningen, inklusive kurseffekter, på statspapper blivit 2 421 mkr lägre än föregående år.

Då riksbanken numera betalar marknadsränta till statsverket på belopp motsvarande depositionen på särskilda räkningar, har den höjda räntan tillsammans med den genomsnittligt något större depositionsbehållningen medfört att räntekostnaderna ökat med 1 025 mkr.

Balansomslutningen vid utgången av 1989 var 178 215 mkr, vilket är 13 531 mkr mer än vid utgången av 1988. På tillgångssidan har främst utlåning till bankerna och valutareserven legat på en högre nivå 1989 än året innan och uppgick vid bokslutet till 27 868 mkr respektive 60 704 mkr. Vid bokslutet 1988 uppgick beloppen till 17 403 respektive 53 741 mkr. På balansräkningens skuldsida märks främst en ökning av utelöpande sedlar med 6 628 mkr jämfört med utgången av 1988 samt en ökning av behållningen på särskilda räkningar med 3 011 mkr.

Kostnaderna för riksbankens förvaltning uppgick 1989 till 582 mkr och förvaltningsintäkterna till 69 mkr. Motsvarande siffror för 1988 var 553 mkr respektive 65 mkr. Riksbankens förvaltning finansieras genom överskott i den utländska och inhemska rörelsen. I resultaträkningen redovisas summan av förvaltningskostnaderna som en avdragspost till resultatet av den utländska och inhemska rörelsen. På motsvarande sätt redovisas förvaltningsintäkterna.

Av resultatet efter bokslutsdispositioner på 6 753 mkr föreslås att 6 000 mkr överförs till statsverket och att återstoden 753 mkr avsätts till dispositionsfonden i enlighet med tidigare fastlagda riktlinjer, vilka redovisas utförligt nedan. Dessutom erhåller statsverket 2 921 mkr som utgör ränta på s. k. särskilda räkningar (investeringskonton m. fl.). Denna kostnad ingår bland räntekostnaderna i den inhemska rörelsen.

Redovisningsprinciper

Riksbankens redovisning ska främst ge ekonomiskpolitisk relevant information om bankens verksamhet. Detta innebär att bankens tillgångar och skulder, med undantag av guld, värderas efter vid års- och kvartalsslut gällande marknadsvärden. En bokföring till marknadsvärden innebär att någon s. k. försiktighetsprincip inte tillämpas i värderingen av tillgångar och skulder.

Redovisningsprinciperna innebär att riksbankens tillgångar och skulder vid års- och kvartalsskiftet är enhetligt värderade. För perioden mellan omvärderingstillfällena bokförs transaktionerna till transaktionsvärde.

Marknadsvärdering av tillgångar och skulder innebär vidare att inkomster och utgifter i den utländska och inhemska rörelsen har periodiserats fullständigt. Rörelsens resultat och avkastning blir således hänfödda till det räkenskapsår de rätteligen avser i likhet med vad som skulle ha skett om riksbankens tillgångar och skulder realiserades på balansdagen. Ränteintäkterna på riksbankens värdepappersinnehav kommer genom marknadsvärderingen att innehålla all avkastning i form av kupongräntor, upplupna räntor, realiserade och orealiserade kursvinster och kursförluster.

Effekten av omvärderingen av utländska tillgångar till vid årsskiftet gällande valutakurs särredovisas i resultaträkningen under utländska rörelsen medan marknadsvärderingseffekter på värdepapper redovisas under ränteintäkter för utländska respektive inhemska rörelsen i likhet med föregående år.

Till den utländska och inhemska rörelsen har lagts förvaltningsintäkter och förvaltningskostnader. Dessa intäkter och kostnader redovisas utförligt och jämförs med av fullmäktige fastställd budget nedan efter notförteckningen. Till skillnad från rörelsens intäkter och kostnader sker inte någon fullständig periodisering av förvaltningskostnader och förvaltningsintäkter. Ej heller tillämpas planenliga avskrivningar på maskiner, inventarier eller anläggningstillgångar utan dessa avskrivs i sin helhet det år de anskaffas. Väsentliga anläggningstillgångar upptas inom linjen och framgår av notförteckningen.

De principer, som tidigare tillämpats för klassificering av intäkter och kostnader hänförliga till inlösen av sedlar vilka upphört att vara lagligt betalningsmedel, har ändrats i år. Från och med 1989 redovisas sådana intäkter och kostnader som övriga intäkter respektive övriga kostnader enligt av fullmäktige beslutade ändringar av riksbankens bokföringsinstruktion.

Det överskott som uppkommer i riksbankens verksamhet är en naturlig följd av uppgiften som centralbank och sedelutgivande institution. Sedelutgivningen kan ses som en räntelös inlåning. Riksbankens övriga uppgifter som centralbank tar sig i balansräkningen framför allt uttryck i innehav av

den svenska valutareseven, innehav av statspapper samt utlåning till de svenska affärsbankerna. Större delen av det uppkomna överskottet ska, enligt riktlinjer fastställda av fullmäktige 1988, årligen överföras till statsverket.

Riktlinjer för disposition av riksbankens resultat

Fullmäktige i riksbanken fastställde under 1988 riktlinjer för riksbankens bokslutsdispositioner och inleverans till statsverket.

Då riksbankens tillgångar och skulder värderas till marknadsvärden, kan det inträffa att resultatet ett visst år påverkas mycket kraftigt av stora ränte- eller valutakursförändringar. För att uppnå stabilitet i inleveransen till statsverket ska 80 procent av det genomsnittliga resultatet före bokslutsdispositioner under den senaste femårsperioden ligga till grund för beräkningen av inleveransen till statsverket. Beloppet avrundas till jämnt 100-tal mkr. Till dispositionsfonden ska årligen avsättas 10 procent av samma underlag. Återstoden av årets resultat efter dessa åtgärder avsätts till ett resultatutjämningskonto.

Den resultatpåverkan som uppkommer vid en eventuell uppskrivning/nedskrivning av kronans värde ska inte påverka det årsgenomsnitt som läggs till grund för inleveransen till statsverket. Vid en av fullmäktige beslutad justering av växelkurser, dvs. med nuvarande växelkursregim en ändring av riktmärket för valutakorgen, bör i stället dispositionsfonden utnyttjas.

Till statsverket ska, förutom den del av riksbankens resultat som redovisats ovan, även inlevereras en avkastning på s. k. särskilda räkningar i riksbanken. På dessa medel erhåller statsverket från och med 1988 ränta motsvarande räntan på sex månaders statsskuldväxlar. Avdrag görs för de räntor som riksbanken erlagt t. ex. för medel inestående på likviditetskonton. Denna ränta, som redovisas som en räntekostnad i riksbankens resultaträkning, ska överföras till statsverket under januari månad året efter bokslutsåret.

Noter till balans- och resultaträkning

Not 1

Guld

Guldinnehavet är 188 586,9 kg vilket är en minskning i förhållande till tidigare år. Minskningen motsvarar det guld som använts till utgivning av minnesmynt. Värderingen har skett till 42,22 US dollar/uns, vilket motsvarar 6 190,08 kronor/kg. Den dollarkurs som används i detta sammanhang är senast gällande centralkurs (4,56 kronor per US dollar) som formellt upphävdes 1978. Riksbankens guldreserv hade vid årsskiftet ett marknadsvärde på ca 15 000 mkr.

Not 2

Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden (International Monetary Fund)

På tillgångssidan upptas riksbankens innehav av särskilda dragningsrätter, SDR, medan Sveriges nettotilldelning av SDR redovisas under utländska skulder. SDR har upptagits till marknadsvärdet vid årsslutet (i SDR ca 260 miljoner).

Not 3

Reservposition i Internationella valutafonden (International Monetary Fund)

Posten utgörs av, med reservtillgångar inbetalt, insatskapital samt det belopp som fon- den netto disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet.

Not 4

Utländska banker och värdepapper m. m., nettobelopp

Denna post i valutaservisen består till övervägande delen av utländska statspapper och statsgaranterade värdepapper samt därutöver av tillgodohavanden i utländska banker. I beloppet ingår även som en avdragspost utländska bankers tillgodohavanden i riksbanken med 293 mkr. Postens nominella värde uppgick vid årsskiftet till 54 810 mkr.

Not 5

Sveriges andel i Internationella återuppbyggnadsbankens grundfond (International Bank for Reconstruction and Development) inbetalt belopp

Sveriges kapitalinsats har ökat från 444 mkr vid utgången av 1988 till 593 mkr vid utgången av 1989 som ett resultat av det svenska deltagandet i 1988 års kapitalhöjning. Riksbanken svarar för den svenska inbetalningen (3 procent av tecknat belopp). Den resterande delen (97 procent) är garanti kapital. I likhet med tidigare är svenska staten garant för täckning av förluster som kan uppkomma på tecknat kapital.

Not 6

Övriga utländska tillgångar

Här redovisas riksbankens innehav av utländska sedlar m. m.

Not 7

Skattkamarväxlar

Riksbankens innehav av skattkamarväxlar var en avräkningspost för att täcka statsverkets dagliga underskott. Detta förfarande upphörde 1988-12-31 då riksgäldskontoret erhöll kontokredit (se not 9).

Not 8

Övriga statspapper m. m.

Riksbankens innehav av statspapper, obligationer och återköpsavtal uppgick vid årsskiftet till 58 461 mkr i bokfört värde, vilket motsvarar 60 044 mkr i nominellt värde och är en minskning sedan föregående årsskifte med 19 597 mkr i nominellt värde. Innehavet består av statsskuldväxlar, riks- och statsobligationer samt ett mindre antal övriga obligationer. Återköpsavtalen uppgick vid årsskiftet till 5 996 mkr (nominellt).

Not 9

Utlåning, riksgäldskontoret

Sedan 1989-01-01 har riksgäldskontoret kontokredit i riksbanken. Tidigare fördes motsvarande kortfristiga utlåning till statsverket som en avräkningspost under posten statspapper och obligationer (se not 7 och 14).

Not 10

Utlåning, banker

Lån till banker sker i form av checkräkningskredit. Vid årsskiftet uppgick utlåningen till banker till 27 868 mkr, vilket var 2 643 mkr över 11-procentsteget i räntetrappan. Under andra kvartalet har under en period lån till bankerna lämnats efter ett anbudsförfarande. Några sådana s. k. direktlån fanns inte vid årsslutet.

Not 11

Utlåning, allmänheten

Posten omfattar hypotekslån, avbetalningslån och arvsskattelån. Numera sker nyutlåning till allmänheten endast för ett fåtal arvsskattelån.

Not 12

Övriga inhemska tillgångar

Clearingfordringar på andra banker	86 mkr
Levererade men ej betalda varor och tjänster	9 mkr
Övrigt	8 mkr
Summa	103 mkr

Värdet för 1988 är rättat från 121 mkr till 42 mkr efter det att det bokslutet för 1988 gått i tryck.

De senaste två åren har tillgångarna minskat i jämförelse med 1987 främst beroende på att inleverans av riksbankens överskott då gjordes i förskott. Dessa regler är numera ändrade. (Se även not 20 och 30).

Övriga utländska skulder

I april 1989 skedde inbetalningar för Sveriges andelsteckning under 1988 års allmänna kapitalhöjning i Internationella återuppbyggnadsbankens grundfond. Inbetalningarna skedde delvis i svenska kronor i form av en skuldsedel. Beloppet utgör vad som kvarstår på denna skuldsedel.

Not 14

Checkräkning, staten

Kontot statsverkets checkräkning utvisar ingen balans då det dagligen avräknas mot riksgäldskontorets kontokredit. De mindre belopp som finns för tidigare år härrör från vissa statliga myndigheters checkräkningar. Dessa räkningar förs numera under posten övriga checkräkningar. Inlåning på dessa räkningar är av tillfällig natur och ränta utgår ej.

Not 15

Checkräkning, banker

Under posten förs behållningen på de bankers checkräkningar, vilka visar överskott. På behållningen på bankers checkräkning utgår för närvarande 6 procents ränta. Vid årsskiftet hade alla banker underskott på sina checkräkningar, dvs. hade skuld till riksbanken (se not 10).

Not 16

Checkräkning, övriga

Under posten förs ett flertal olika kundcheckräkningar. Den största behållningen innehåller av Statens Kärnbränslenämnd och utgörs av avgifter inbetalade av reaktorinnehavare för finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle. På dessa inlåningsräkningar utgår ränta motsvarande marknadsräntan på 10-åriga statsobligationer. Under poster förs i övrigt obetydliga belopp för vissa statliga myndigheters checkräkningar, personalföreningar, anställda i riksbanken m. fl.

Statens Kärnbränslenämnd

5 377 mkr

Övriga

4 mkr

Summa

5 381 mkr

Not 17

Kassakravsmedel, banker

Posten omfattar de kassakrav som lagts på bankerna för december månad 1989, vilka utgjorde 4 procent av bankernas genomsnittliga förbindelser för oktober månad, enligt riksbankens föreskrifter. Av det på bankerna lagda kassakravet har drygt 2,5 procent inbetalats på konto i riksbanken. Resterande del, upp till 4 procent, utgörs av ineliggande kassa i bankerna. På kassakravsmedel utgår ingen ränta.

Not 18

Kassakravsmedel, finansbolag

Sedan den 1 juli 1988 är finansbolag skyldiga att ha medel inestående på kassakravskonto i riksbanken. Redovisat belopp utgörs av krav för december månad 1989, vilket var 4 procent av finansbolagens genomsnittliga förbindelser enligt riksbankens föreskrifter för oktober månad. Vid årsskiftet fanns medel inestående för 190 finansbolag. På kassakravsmedel utgår ingen ränta.

Not 19

Särskilda räkningar

Under posten finns ett stort antal depositionsräkningar för företag. Den största behållningen avser konton för investering på vilka insättningar görs vid två tillfällen per år, per den 15 februari och per den 30 april. Numera ska 100 procent, dvs. hela ett företags avsättning till allmän investeringsfond, insättas på konto i riksbanken. På behållning på investeringskonto utgår ingen ränta till företaget. Under 1989 ökade behållningen på dessa konton med 2 570 mkr.

Till särskilda investeringskonton har gjorts insättningar 1984 och 1985 baserade på företagets vinst. Under 1989 återbetalades 136 mkr från dessa konton.

Till förnyelsekonton gjordes under 1986 insättning med 10 procent av ett företags justerade vinst enligt lag om förnyelsekonton. Under 1989 gjordes uttag med 356 mkr.

Under 1988 gjordes preliminär inbetalning till likviditetskonto i riksbanken av före-

tag. Insättningen under 1988 motsvarade 90 procent av 15 procent av företagets likvida tillgångar överstigande 50 mkr. Under 1989 inbetalades resterande 10 procent. Redovisat belopp vid årsskiftet inkluderar påford ränta. Räntesatsen är den som gäller vid inlåning i riksbanken från bank, för närvarande 6 procent. Medlen kommer att återbetalas i sin helhet den 2 juli 1990.

De olika kontotyperna och behållningen per den 31 december 1989 och 1988 framgår av nedanstående tablå.

Behållning per kontotyp (mkr) samt huvudförfattning		31 dec 1989	31 dec 1988
Konto för investering i rörelse	(SFS 1955:256)	160	181
Konto för investering i skogsbruk	(SFS 1955:256)	0	0
Arbetsmiljökonto	(SFS 1974:325)	1	1
Särskilt investeringskonto	(SFS 1974:988)	0	0
Investeringskonto för skog	(SFS 1974:989)	0	0
Konto för investering	(SFS 1979:609)	17 169	14 576
Vinstkonto	(SFS 1980:456)	5	7
Särskilt investeringskonto	(SFS 1982:1185)	452	588
Förnyelsekonto	(SFS 1984:1090)	1 019	1 375
Likviditetskonto för företag	(SFS 1988:706)	7 724	6 791
Summa		26 530	23 519

Not 20

Övriga inhemska skulder

Skuld till statsverket	2 921 mkr
Oreglerade clearingbetalningar	30 mkr
Leverantörsskulder	13 mkr
Övriga skulder	48 mkr
Summa	3 012 mkr

Skulden till statsverket består av räntor på särskilda räkningar (jämför not 30).

Värdet för 1988 är rättat från 2 254 mkr till 2 175 mkr efter det att bokslutet för 1988 gått i tryck.

Under 1987 och tidigare beräknades ett motsvarande räntebelopp, vilket inbetalades som förskott till statsverket på riksbankens årliga överskott. I 1987 års bokslut uppgick detta förskott till 2 111 mkr och bokfördes under posten övriga inhemska tillgångar.

Not 21

Utelöpande sedlar

Posten består av utelöpande sedlar som under årens lopp lämnats ut från riksbanken och utgörs av värdet av från Tumba Bruk levererade sedlar minus makulerade och i riksbanken förvarade sedlar. Årsskiftet är den period på året då sedelmängden är som störst. De utelöpande sedlarna fördelar sig på följande valörer:

	31 dec 1989	31 dec 1988
10 000 kronor	1 194 mkr	2 223 mkr
1 000 kronor	37 704 mkr	32 530 mkr
500 kronor	9 199 mkr	7 398 mkr
100 kronor	15 419 mkr	14 846 mkr
50 kronor	961 mkr	921 mkr
10 kronor	1 502 mkr	1 431 mkr
5 kronor	100 mkr	102 mkr
Summa	66 079 mkr	59 451 mkr

Utelöpande mynt

Sedan 1986 redovisas utelöpande mynt på samma sätt som utelöpande sedlar. Vid årsskiftet bestod den utelöpande myntskulden av följande valörer:

	31 dec 1989	31 dec 1988
5 kronor	783 mkr	722 mkr
2 kronor	9 mkr	9 mkr
1 kronor	697 mkr	650 mkr
0:50 kronor	159 mkr	150 mkr
0:10 kronor	197 mkr	178 mkr
Minnesmynt	384 mkr	354 mkr
Summa	2 229 mkr	2 063 mkr

*Not 23**Resultatutjämningskonto (före 1988 värderegleringskonton)*

Fram till och med 1987 har bokslutsdispositioner gjorts i form av avsättningar till och ianspråktagande av värderegleringskonton för utländska respektive inhemska rörelsen. Under 1988 lades riktlinjer fast för disposition av riksbankens resultat. Därvid erhöll värderegleringskontona, med hänsyn till deras framtida syfte, den mer rättvisande benämningen resultatutjämningskonto. I 1989 års bokslut har till detta konto avsatts ytterligare 821 mkr (jämför avsnittet om riktlinjer för disposition av riksbankens resultat i kommentarerna).

*Not 24**Eget kapital*

Eget kapital utgörs av:

Grundfond	1 000 mkr
Reservfond	500 mkr
Dispositionsfond	18 003 mkr
Summa	19 503 mkr

Avsättning till respektive ianspråktagande av grundfond och reservfond görs efter riksdagsbeslut. Senaste avsättning gjordes 1978 då grundfonden ökades med 900 mkr och reservfonden med 400 mkr. Dispositionsfonden kan tas i anspråk efter beslut av riksbanksfullmäktige. Under 1989 överfördes 824 mkr till dispositionsfonden av 1988 års resultat.

*Not 25**Ränteintäkter, utländska rörelsen*

Som ränteintäkter redovisas erhållna och periodiserade räntor samt realiserade och orealiserade kursvinster och kursförluster. Jämfört med föregående år ökade intäkterna med 1 026 mkr, vilket främst förklaras av en genomsnittligt större valutareserv (59 900 mkr 1989) och ett högre ränteläge på de marknader där reserven placerats.

*Not 26**Räntekostnader, utländska rörelsen*

Av räntekostnaderna utgörs huvuddelen av räntor på nettotilldelningen av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden (162 mkr). Här redovisas också räntor på utländska bankers och organisationers lorokonton i riksbanken (4 mkr).

*Not 27**Omvärdering av valutor, utländska rörelsen*

Nedskrivningen på 1 476 mkr innefattar både realiserade och orealiserade valutakurs-effekter. Riksbanken har under året haft en terminsposition på mellan 11 och 28 miljarder kronor. Detta innebär att riksbanken köpt valutor och betalat en terminspremie på ca 4 procent. Kostnaderna för dessa terminspremier ingår i denna omvärderingspost.

Ränteintäkter av statspapper m. m., inhemska rörelsen

Ränteintäkterna omfattar all avkastning i form av kupongräntor samt realiserade och orealiserade kursvinster/kursförluster på riksbankens inhemska värdepappersinnehav. Av avkastningen 1988 utgjorde 1 179 mkr ränta på skattkamarväxlar. Motsvarande ränta under 1989 på riksgäldskontorets kontokredit, 1 990 mkr, bokförs under posten ränteintäkter av utlåning till banker m. m.

Ränteintäkterna för 1989 och 1988 är inte jämförbara med tidigare år, eftersom ränteinkomster tidigare inte periodiserades och värdering gjordes efter andra principer.

Not 29

Ränteintäkter av utlåning till banker m. m., inhemska rörelsen

Banker (inklusive anbudskredit)	2 060 mkr
Riksgäldskontoret	1 990 mkr
Allmänheten	12 mkr
Summa	4 062 mkr

Ränteintäkterna har ökat med 2 444 mkr beroende på att bankuplåningen legat på en väsentligt högre nivå än föregående år samt att ränta på utlåning till riksgäldskontoret förs till denna post. Dessa ränteintäkter är högre än den tidigare avkastningen på skattkamarväxlar, eftersom riksgäldskontoret betalar marknadsränta medan skattkamarväxelräntan var lika med diskonto.

Not 30

Räntekostnader, inhemska rörelsen

Särskilda räkningar till statsverket	2 921 mkr
Likviditetskonton	440 mkr
Statens Kärnbränslenämnd	522 mkr
Övriga räntor	0 mkr
Summa	3 883 mkr

Den stora ökningen jämfört med 1987 beror på att från och med 1988 erläggs till statsverket ränta på särskilda räkningar. Räntesatsen motsvarar räntan på sex månaders statsskuldväxlar. Tidigare inlevererades ett på behållningen på särskilda räkningar baserat belopp som förskott på inleveransen av riksbankens resultat. Ökningen från 1988 med 1 025 mkr förklaras främst av det höjda ränteläget.

Not 31

Omvärdering av värdepapper

Effekterna av marknadsvärdering av inhemska värdepapper upptas under posten ränteintäkter av statspapper m. m. Under 1987 gjordes en nettouppskrivning av innehavet av statspapper till följd av ändrade redovisningsprinciper.

Not 32

Förvaltningsintäkter

Intäktsslag, mkr	1989	1988
Affärsverksamhet premieobligationer	8	7
Affärsverksamhet, sedlar och mynt	30	22
ADB-tjänster	2	3
Hyror m. m.	7	8
Övrigt	22	26
Summa	69	66

Förvaltningsintäkterna kommenteras ytterligare efter not 38

Förvaltningskostnader

Huvudkostnadsslag, mkr	1989	1988
Sedlar och mynt	201	205
Personal	196	178
ADB	54	24
Transport och säkerhet	4	4
Maskiner och inventarier	19	19
Fastigheter	70	74
Kontorsservice	16	15
Resor/utbildning/representation	10	7
Information	4	3
Övriga förvaltningskostnader	8	24
Summa	582	553

Förvaltningskostnaderna kommenteras ytterligare efter not 38

*Not 34**Övriga intäkter*

AB Tumba Bruk har sedan flera år ett obligationslån i riksbanken. Lånet har inte ingått bland riksbankens tillgångar i balansräkningen utan i stället bokförts inom linjen. En omföring till balansräkningen har nu gjorts som medför en övrig intäkt 1989 på 17,1 mkr. Även 1989 års amorteringar på detta obligationslån (6,8 mkr) redovisas under denna rubrik i resultaträkningen. 1989 års räntebetalningar på lånet (1,7 mkr) redovisas däremot som en ränteintäkt.

*Not 35**Övriga kostnader*

Vid utgången av 1987 upphörde vissa sedlar att vara lagligt betalningsmedel. De sedlar som inte inlösts i början av hösten 1988 togs i bokslutet bort från skuldposten «utelöpande sedlar». Härigenom uppstod en bokföringsmässig intäkt för 1988 på 411 mkr. Av olika skäl har riksbanken inlöst sedlar även efter denna tidpunkt, kostnaden för denna inlösen under 1989 (12,2 mkr) redovisas under «övriga kostnader» i resultaträkningen.

*Not 36**Extraordinära intäkter*

Under 1988 uppstod en intäkt på 411 mkr när sedelskulden minskades med de sedlar som ej blivit inlösta och som vid utgången av 1987 upphörde att vara lagligt betalningsmedel. En annan extraordinär intäkt 1988 var ersättningen från auktioner för rätten att förvärva aktier utomlands (135,4 mkr).

*Not 37**Avsättning till resultatutjämningskonto*

Enligt de riktlinjer som fastställts för bokslutsdispositioner har 821 mkr av årets resultat före bokslutsdispositioner avsatts till ett resultatutjämningskonto.

I balansräkningen har inte upptagits följande tillgångar:

Tillgång, mkr	1989	1988
Fastigheter	1 550	271
Aktier i AB Tumba Bruk	36	36
Obligationer i AB Tumba Bruk	—	24
Aktier i PenningmarknadsCentralen PmC AB	11	16
Aktier i PenningmarknadsInformation PmI AB	0	—
Aktier i SWIFT	0	0
Aktier i BIS, Internationella regleringsbanken	10	10
Obligationer som tillhör fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	46	46
Lån till riksbankspersonalens semesterförening	2	2
	1 655	405

Därutöver ingår riksbankens mynt- och medaljsamling, här upptagen utan värde, samt vid årsskiftet utestående valutakontrakt som vid en marknadsvärdering skulle givit en nedskrivning med 155 mkr.

Riksbanken har även ett avtal om kortsiktigt valutastöd med Federal Reserve Bank of New York samt med de nordiska centralbankerna. Dessa avtal gäller ömsesidigt och uppgår till 300 miljoner US dollar respektive 150 miljoner SDR. (För den senare gäller vid lämnande av kredit ett maximalt belopp om 100 miljoner SDR per centralbank). Därtill kommer en standby-kredit hos utländsk bank.

Dessutom har riksbanken garantiåtaganden mot Internationella regleringsbanken (Bank for International Settlements, BIS) samt ett garantiåtagande på 1 696 miljoner USD i Världsbanken (International Bank for Reconstruction and Development). Enligt regeringsbeslut lämnar svenska staten Sveriges riksbank garanti för täckning av förluster som kan uppkomma på kapitalinsatsen i Världsbanken och som fullmäktige i Sveriges riksbank inte anser bör belasta riksbanken.

Riksbankens fastigheter har under 1989 värderats enligt en särskild byggnadsvärdesbedömning, medan de under 1988 upptogs till taxeringsvärde eller uppskattat byggnadsvärde.

Under 1989 har obligationer i Tumba Bruk, vilka föregående år redovisades inom linjen, aktiverats och ingår i posten övriga statspapper m. m. på balansräkningens tillgångssida.

Aktierna i BIS och SWIFT är värderade till anskaffningsvärde då något nominellt värde ej kan fastställas. Övriga aktier är värderade till nominellt värde. Aktierna i PenningmarknadsCentralen PmC AB har 1989 värderats till nominellt värde medan de föregående år var värderade till transaktionsvärde.

Förvaltningsintäkter

Förvaltningsintäkter

Mkr

Huvudkostnadsslag	Utfall 1988	Budget 1989	Utfall 1989	Budget 1990
Affärsverks. premieobligationer	7	7	8	7
Affärsverks. sedlar/mynt	22	25	30	33
ADB-tjänster	3	2	2	1
Hyror m. m.	8	7	7	8
Övrigt	26	20	22	17
Summa	66	61	69	66

Riksbanken medverkar dels vid försäljningen av premieobligationer, dels vid inlösen av tidigare premielån, avstämpling av vinster m. m. Intäkterna uppgick 1989 till 8,4 mkr men väntas bli lägre 1990 eftersom få lån förfaller till inlösen.

Affärsverksamhet med sedlar och mynt

Intäkterna av tjänster till post, banker m. fl. visar en fortsatt kraftig ökning. Utfallet 1989 uppgick till 30 mkr (1987 15 mkr, utfall 1988 22 mkr). Budgeten för 1990 (33 mkr) är beräknad i 1989 års priser. Ändringar i prislistan kommer att göras under våren 1990.

ADB-tjänster

Intäkter som uppkommit från tidigare avtal om back-up med externa UNISYS-användare samt från avtal med deltagare i det nuvarande clearing/interbank-systemet. Avtalet med UNISYS-användarna upphör att gälla i och med övergången till ny ADB-miljö. Intäkterna från deltagare i clearing/interbank-systemet är budgeterade utifrån nuvarande priser. Dessa priser kommer att justeras i och med att ett nytt system startar under våren 1990.

Hyror m. m.

I flera av riksbankens region- och kassakontor hyrs vissa delar ut till utomstående. Hyresintäkterna samt ersättning för vissa lokalvårdstjänster uppgick 1989 till 6,9 mkr.

Övriga förvaltningsintäkter

Bland övriga intäkter redovisas bl. a. aktieutdelning på riksbankens aktieinnehav i BIS (9,1 mkr) och AB Tumba Bruk (1,1 mkr) samt en intäkt (8,1 mkr) som uppstod när guld såldes till AB Tumba Bruk för 1989 års minnesmynt och i samband därmed värderades upp till marknadspris.

Förvaltningskostnader

Förvaltningskostnaderna redovisas nedan uppdelade på tio huvudområden för 1988 och 1989. I tabellen redovisas också budgeten för 1989 samt den av fullmäktige fastställda budgeten för 1990.

Budgeten för 1990 har räknats upp med 7 procent vad gäller löner respektive 8 procent för flertalet övriga förvaltningskostnader, dock ej sedel-, mynt- och fastighetskostnader.

Mkr

Huvudkostnadsslag	Utfall 1988	Budget 1989	Utfall 1989	Budget 1990
Sedlar och mynt	205	227	201	238
Utrikesrörelsen				12
Personal	178	198	196	215
ADB	24	54	54	59
Transport/säkerhet	4	5	4	4
Maskiner/inventarier	19	25	19	18
Fastigheter	74	80	70	78
Kontorsservice	15	18	16	15
Resor/utbildning/representation	7	11	10	14
Information	3	4	4	3
Övriga förvaltningskostnader	24	12	8	6
Summa	553	634	582	662

Sedlar och mynt

Av totalkostnaden 201 mkr avser 72 mkr sedelkostnader (budget 90 mkr), 128 mkr myntkostnader (budget 136 mkr) och 1 mkr kostnader för riksbanksdepåer.

Kostnaden för sedlar underskrider budget med ca 19 mkr – trots prisökningar med 9 procent. Detta beror på att sedelleveranser som budgeterats för 1989 i stället kommer att levereras 1990. Riksbanken köpte 157 miljoner st. nya sedlar under året, vilket är 98 miljoner färre än beräknat. Under året har två nya sedeltyper introducerats, en 500-kronorssedel med ny färgsättning samt en ny 1 000-kronorssedel. Budgeten för sedlar 1990, som uppgår till 57 mkr, är beräknad i prisnivå 1989. I januari 1990 har nya priser fastlagts för första halvåret 1990 vilka innebär en prishöjning på sedlar med 36 procent.

Myntkostnaderna har ökat markant de senaste åren på grund av en mycket kraftig prisökning på de metaller som ingår i mynten. Kostnaderna för köpta bruksmynt (ej jubileumsmynt) överskrider av denna anledning budget med 14 mkr. Totalt underskrider myntkostnaderna budget eftersom bara 1 mkr av budgeterade 14 mkr för moms på mynt förfallit till betalning under 1989. Resten utbetalas 1990. Dessutom utnyttjades inte de 5,5 mkr som budgeterades för en 10-öreskampanj under 1989. För 1990 budgeteras för en kampanj där riksbankens intresse är att öka återanvändningen och inströmningen av 10-öresmynt.

10-öringen är den kostsammaste valören. Under 1989 har 220 miljoner 10-öringar beställts till en kostnad av drygt 50 mkr. Mätningar visar att ca 10 procent försvinner av de 10-öringar som finns i cirkulation varje år. Det stora svinnet innebär att 80–100 miljoner 10-öringar måste tillverkas varje år enbart för att bibehålla samma antal mynt i cirkulation. I kostnaden för mynt ingår, förutom bruksmynt, även kostnader för framställning av 1989 års minnesmynt med anledning av VM i ishockey med 22 mkr (4 mkr under budget). För 1990 budgeteras 18 mkr för framställning av ett minnesmynt med anledning av det nya Wasa-muséets invigning.

Ett nytt huvudkostnadsslag för vissa kostnader inom utrikesrörelsen införs fr. o. m. 1990-01-01. Motsvarande kostnader har under 1989 redovisats under huvudkostnadsslagen «Kontorsservice» (3,6 mkr) respektive «Övrigt» (4,5 mkr).

Personal

Personalkostnaden för 1989 uppgick till 196 mkr. I grundlön har 121 mkr (budget 123 mkr) utbetalats sedan avdrag gjorts med 8 mkr (budget 7 mkr) för ersättning från RFV för arbetsgivarinträde. Pensioner och sociala avgifter har kostat 68 mkr.

Vid beräkningen av 1990 års personalkostnader har utgångspunkten varit den personalstat som fastställts med korrigering för de tjänster som beräknas vara vakanta delar av året. I personalstaten för 1990 inrättas 27 nya tjänster samtidigt som 62 utgår. Minskningen beror på att valutaavdelningen (på grund av avregleringen) utgått ur organisationen.

ADB

Utfallet 1989 (54 mkr) är betydligt högre än 1988 års kostnader eftersom merparten av kostnaderna för övergång till en ny ADB-miljö belastat 1989. Den modernisering av ADB-miljön som beslutades av fullmäktige 1988-02-11 innebär bl. a. byte av stordatorsystem från UNISYS till IBM och beräknas vara slutförd 1992. Bland investeringar 1989 kan nämnas en IBM-stordator för ca 16 mkr samt persondatorer och terminaler för ca 13 mkr. Totalt har denna övergång till IBM-miljö det första året kostat något mindre än beräknat. Ett omfattande utvecklingsarbete av nya system, ny programvarumiljö samt utbyggnad av en ny IBM-dator gör att ADB-kostnaderna blir fortsatt höga under 1990. Insatserna 1990 koncentreras på tre stora ADB-system. Dessa är RIX-systemet (clearing/interbank och avräkning med PmC som första fas i ett nytt redovisningssystem), ett nytt system för penning- och valutahandel och investeringsverksamhet samt ett nytt system för produktion av betalningsbalansstatistik (BAS-systemet).

Kostnaden för ADB-konsulter har varit högre än beräknat under 1989 (utfall 10,7 mkr, budget 8,2 mkr) bl. a. beroende på att planerade rekryteringar ej kunnat genomföras. Den snabba utvecklingstakten gör att konsultbehovet beräknas vara högt även under 1990. Ambitionen är att minska det framtida konsultberoendet genom att låta konsulter sköta huvuddelen av underhållet på system som ska avvecklas och använda egen personal till nyutveckling i IBM-miljö.

Transporter och säkerhet

Här redovisas kostnaderna för riksbankens fordon (både investeringar och drift), köpta bevakningstjänster och vissa beredskapskostnader. Det bör uppmärksammas att underhåll och nyinvesteringar av säkerhetsanläggningar redovisas bland fastighetskostnaderna. Under 1989 har två personbilar köpts in samt en vädetransportbil bytts ut. Anledningen till det låga ut-

fallet är att endast en del av kostnaden för värdetransportbilen förfallit till betalning under 1989. Resterande del kommer att betalas 1990.

Redog. 1989/90:15

Maskiner och inventarier

Investeringar i maskiner och inventarier har under 1989 uppgått till 16 mkr (budget 22 mkr). Det är delvis förskjutningar över årsskiftena av leveranser för investeringar av sedel- och myntutrustning som gör att budgeten underskrids. I vissa fall har dessutom billigare maskintyper valts i stället för de budgeterade. En ny serviceorganisation har införts 1989 i syfte att minimera reparationskostnaderna och förlänga livslängden på sedel- och myntutrustning.

För 1990 budgeteras bl. a. en första delbetalning på en ny sedelsorteringsmaskin, riksbankens första höghastighetsmaskin, som totalt väntas kosta drygt 12 mkr.

Fastigheter

1983 fastställde fullmäktige ett 10-årigt bygnadsprogram för riksbankens fastigheter. Av större om- och nybyggnader återstår nu endast kontoren i Uppsala och Västerås. Det nya Uppsalakontoret beräknas vara inflyttningsklart i april 1990. Ombyggnaden av kassakontoret i Västerås är färdigprojekterad och genomförs till största delen under 1990. Utöver nämnda bygnadsprogram tog fullmäktige i december 1988 beslut om ett nytt regionkontor i Göteborg. Kostnaden för anskaffning av tomt ingick i 1989 års budget men kommer i stället att belasta 1990. Medel som budgeterats för riksbankens andel i kostnaden för ombyggnad av Brunkebergstorg har ej tagits i anspråk eftersom Stockholms kommun ej förelagt fastighetsägarna något avtalsförslag under 1989.

I Kalmar har en ny riksbanksdepå tagits i bruk i och med att verksamheten vid kassakontoret avvecklades. Riksbanksdepån i Norrköping lades ned under våren 1989. Den planerade ombyggnaden av riksbanksdepån i Borås kommer inte att fullföljas.

Ett stort enskilt projekt för 1990 – 1991 är utbytet av huvudkontorets säkerhetsanläggning. Totalkostnaden beräknas uppgå till 34 mkr, varav 20 mkr budgeteras för 1990.

Frågan om riksbanken är skyldig att erlägga fastighetsskatt har länge varit föremål för juridisk prövning. Under 1989 har länsskattemyndigheterna i berörda län återbetalat den under året erlagda fastighetsskatten för samtliga fastigheter med undantag av semesteranläggningen Baggensnäs. Kostnaderna för fastighetsskatt uppgår därför bara till 0,1 mkr för 1989 (budget 2,2 mkr). Underhållskostnaderna för riksbankens säkerhetsanläggningar har varit lägre än beräknat 1989 på grund av en stabil driftsituation.

Kontorsservice

Kostnaderna för kontorsservice (telefon, post, kontorsmaterial etc.) ligger på samma nivå som för 1988. Undantag är kostnaderna för sedel- och myntemballage som varit betydligt högre 1989. Avtalens utformning innebär nämligen stora periodvariationer i kostnadsutfallet.

Riksbanken har under 1989 börjat handla med instrumentet futures som medfört vissa avgifter (0,9 mkr 1989) som ej kunde förutses när budgeten fastställdes. Dessa avgifter (och andra likartade kostnader) redovisas 1990 under det nya huvudkostnadsslaget «Utrikesrörelsen».

Resor/utbildning/representation

Kostnaderna för utrikes resor och personalutveckling har ökat kraftigt under senare år. De ökade satsningarna på personalutveckling beror bl. a. på det ökade utbildningsbehov som uppkommit inom ADB-området samt på ökade krav på språkutbildningar. En kraftig ambitionshöjning har skett beträffande utbildning som utvecklas internt och som därför kan anpassas till riksbankens behov. Ett exempel på det är en «Högre Intern Riksbanksutbildning» (HIR) som startat under hösten 1989 och som avser att bredda deltagarnas teoretiska och praktiska kunskaper inom riksbankens verksamhetsområde.

Information

Här ingår kostnader för riksbankens löpande publikationer (förvaltningsberättelse, årsbok, kvartalstidskrift och Kredit- och valutamarknaden), särskilda informationsprojekt, annonsering, personaltidningen Bancoposten m. m. Under 1989 har riksbanken bl. a. informerat om utbytet av 500-kronorssedeln samt den nya 1 000-kronorssedeln. För 1990 budgeteras bl. a. för ett informationsprojekt om falska sedlar. Kostnaderna för platsannonser 1989 är betydligt lägre än 1988 beroende på att rekrytering i flera fall skett utan extern annonsering.

Övriga förvaltningskostnader

Under denna rubrik redovisas kostnader för konsulttjänster, vissa statistikleveranser, kassabrister etc. Konsulter för ADB- och byggnadsverksamhet ingår ej här utan redovisas under ADB-kostnader resp. olika byggnadsprojekt. Vissa kostnader för förvaltning av valutareserven har bokförts under denna rubrik under 1988 och 1989 (4,5 mkr). 1990 flyttas dessa kostnader till det nya huvudkostnadsslaget «Utrikesrörelsen».

Förslag till disposition av riksbankens resultat för år 1989 m.m.

Redog. 1989/90:15

I enlighet med de riktlinjer för disposition av riksbankens resultat, som fastställts av fullmäktige och som redovisats i kommentarerna, föreslås följande disposition:

Riksbankens resultat 1989 före bokslutsdispositioner är 7 574 mkr. För perioden 1985–1989 är det genomsnittliga resultatet 7 527 mkr. 80 procent härav avrundat till jämnt 100-tal mkr är 6 000 mkr, som föreslås ska överföras till statsverket. Till dispositionsfonden föreslås överföras 753 mkr sedan resterande del, 821 mkr, av årets resultat före bokslutsdispositioner avsatts till resultatutjämningskonto.

	Resultat före bokslutsdisposition	Inleverans till staten av riksbankens resultat
1984	(11 121 mkr)	
1985	5 554 mkr	5 661 mkr
1986	9 181 mkr	7 355 mkr
1987	5 870 mkr	6 111 mkr
1988	9 458 mkr	6 600 mkr
1989	7 574 mkr	(förslag) 6 000 mkr

Inleverans till statsverket i övrigt

Den avkastning på s. k. särskilda räkningar i riksbanken (se kommentarerna) som skall tillfalla statsverket uppgick för år 1989 till 2 921 mkr. Detta belopp har överförts till statsverket under januari månad 1990. Motsvarande belopp föregående år var 2 047 mkr.

Härutöver föreslår fullmäktige att 1 000 mkr skall överföras från riksbankens dispositionsfond till statsverket.

Bakgrunden härtill är ett uttalande i prop. 1985/86:108 om försäljning av viss egendom för mynttillverkning m. m. I denna behandlades bl. a. budgeteffekter av att myntverket överfördes till riksbanken. Det uttalades att statsverket skulle kompenseras för bortfallet av myntning samt att bytet av huvudman inte skulle påverka statsbudgeten på ett ogynnsamt sätt. Regeringen och riksbanken förutsattes samråda i denna fråga. Ett sådant samråd har ägt rum och utmynnat i en överenskommelse att 1 000 mkr inlevereras till statsverket som kompensation. Med detta föreslås riksdagen slutligt reglera frågan.

Under åren närmast före bytet av huvudman varierade överskottet på tillverkningen av bruksmynt och minnesmynt högst avsevärt. Under budgetåren 1975/76 till och med 1984/85 uppgick detta till i genomsnitt 116 mkr. För budgetåret 1985/86 förutsågs ett överskott på endast 15 mkr till följd av inlösen av 5- och 25-öringarna. Den period under vilken statsverket gått miste om överskott av myntning är perioden från övertagandet den 1 juli 1986 till och med 1987, dvs. 18 månader. Genom de principer för disposition av riksbankens resultat som fastställts att gälla från och med 1988 tillgodo-

görs statsverket för inkomst av myntningen på i princip samma sätt som före bytet av huvudman. Det bortfallande överskottet i statsbudgeten från myntningen har för den aktuella perioden om 18 månader beräknats till ca 100 mkr.

Vid övertagandet av myntverket uppstod en resultatförsämring på 1 983 mkr i riksbanken till följd av att utestående mynt bokfördes som skuld i riksbankens balansräkning.

Principen för beräkning av inleverans till statsverket av riksbankens resultat har ändrats från och med verksamhetsåret 1988. Fram till dess gällde att man utan någon exakt fastställd beräkningsmetod eftersträvade en stabil inleverans. Vid oförändrad metod för inleverans av riksbankens resultat till statsverket skulle någon budgetmässig effekt inte ha uppstått av överföringen av myntverket till riksbanken.

De nämnda principerna för disposition av riksbankens resultat innebär att resultatet före bokslutsdispositioner under fem år inklusive verksamhetsåret ska utgöra bas för beräkningen av inleveransen till statsverket. Av dessa fem års genomsnitt ska 80 procent levereras in till staten. Till följd av att riksbankens resultat för år 1986 belastades med 1 983 mkr för övertagandet av myntverket har det nämnda femårsgenomsnittet påverkats för verksamhetsåren 1988 och 1989 och kommer att påverkas även för verksamhetsåret 1990. För dessa tre år blir basen 397 mkr för låg jämfört med en situation där övertagandet av myntverket inte hade påverkat riksbankens resultat. 80 procent härav under tre år är ca 950 mkr.

Med ett engångsbelopp avrundat till 1 000 mkr bedöms att statsverket erhåller kompensation för statsbudgeteffekterna av bytet av huvudman. Med den föreslagna formen, dvs. genom minskning av dispositionsfonden, uppnås den neutralitet från statsbudgetsynpunkt som varit utgångspunkten.

Inleverans till statsverket totalt

Om riksbankens förslag till inleverans till statsverket bifalles, kommer således totalt 9 921 mkr att överföras till statsverket under budgetåret 1989/90 (6 000 mkr av 1989 års resultat + 2 921 mkr + 1 000 mkr).

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

Redog. 1989/90:15

Bilaga 1

Som ett led i celebrerandet av riksbankens 300-årsjubileum instiftade banken ett pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Priset skall årligen utdelas såsom belöning till den som inom ekonomisk vetenskap utfört ett arbete av den framstående betydelse, som avses i Alfred Nobels den 27 november 1895 upprättade testamente. Priset utdelas av Kungliga Vetenskapsakademien enligt de grunder som gäller för utdelandet av de genom testamentet instiftade Nobelprisen och prisbeloppet överensstämmer med det för dessa pris fastställda beloppet.

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne utdelas år 1989 till professor Trygve Haavelmo, Oslo Universitet, Norge, för hans klarläggande av de sannolikhetsteoretiska grunderna för ekonometrisk metodik och hans analys av simultana ekonomiska strukturer.

Priset har utdelats varje år sedan 1969 enligt följande:

1969	R Frisch och J Tinbergen
1970	P Samuelson
1971	S Kuznets
1972	J R Hicks och K J Arrow
1973	W Leontief
1974	G Myrdal och F A von Hayek
1975	L Kantorovich och T C Koopmans
1976	M Friedman
1977	B Ohlin och J Meade
1978	H A Simon
1979	T W Schultz och A Lewis
1980	L R Klein
1981	J Tobin
1982	G Stigler
1983	G Debreu
1984	R Stone
1985	F Modigliani
1986	J M Buchanan
1987	R M Solow
1988	M Allais
1989	T Haavelmo

